

MOTSVARIGHETER TILL FINSKANS OVS- OCH OSV-ORDFÖLJD I SVENSKAN

**Pro gradu-avhandling i nordisk
filologi vid Jyväskylä universitet
Våren 2001**

**Mari Ahopelto
Minna Ahopelto**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Mari Ahopelto Minna Ahopelto	
Titel Motsvarigheter till finskans OVS- och OSV-ordföljd i svenskan	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Avhandlingen färdig Vårterminen 2001	Antalet sidor 69
<p>Sammandrag</p> <p>Syftet med denna kontrastiva avhandling är att redogöra för hur finskans OVS- och OSV-satser blir översatta till svenska med utgångspunkt i finskan. Vi utesluter alla de satser som ovillkorligen har objekt i början. Det är således passiva satser, relativa satser med inledaren <i>som</i> som objekt och frågesatser där frågeordet har objektets funktion i finskan som inte kommer att vara med. Också finskans satser med inkorporerat subjekt och satser där subjekt inte finns med utesluts. Fastän relativsatser i princip utesluts, är alla finskans OVS-formade relativa sats-satser med. Vad motsvarigheterna angår, kan hurdana slags översättningar som helst förekomma. Huvudvikten ligger på varför objektet blir topikaliserat och avhandlingen blir därmed för det mesta beskrivande. Vår hypotes är att orsakerna till finskans OVS huvudsakligen är olika än de till OSV och att dessa ordföljder också på andra sätt är olika.</p> <p>I teoridelen behandlas främst ordföljderna och informationsstrukturen i de ifrågavarande språken, hurdana slags objekt det finns och vilka av dem som kan topikaliseras, frågan om fokusering respektive neutralitet och orsakerna till OVS- och OSV-satser i finskan. Det granskas också hur dessa ordföljder återges på svenska så att betydelsen i originalet bevaras. Till sist tas upp allmänna översättningsfrågor. Materialet i själva analysdelen består av 214 finska OVS- och OSV-belägg samt deras svenska översättningar. Beläggen är ur skönlitterära verk. Eftersom så många olika orsaker kan leda till OVS- och OSV-satser, blir beläggen grupperade in i tre kategorier som är neutrala, fokuserade och gränsfall angående både OVS och OSV. Motsvarigheterna kommenteras vid sidan av originalen och egna översättningsförslag ges ifall motsvarigheten inte väcker samma associationer som originalet. I den kvantitativa delen ges en översikt över vilka slags original och motsvarigheter som är mest frekventa.</p> <p>Det visade sig att svenskan har flera restriktioner såväl på hur satserna kan konstrueras som på vilka slags objekt som kan topikaliseras. Det kom även fram att det faktiskt finns skillnader mellan OVS och OSV och att av dessa två ordföljder förekom OSV oftare och den hade oftare översatts med satsinitialt objekt. Angående OVS orsakades de neutrala fallen främst av satsstypsberoende skäl och i de fokuserade fallen var det främst subjekt som framhävdes. De neutrala OSV-satserna berodde oftast på anaforisk syftning och det var närmast objekt som betonades i de fokuserade fallen. Gränsfallen verkade bilda en ytterst heterogen grupp. Betydelserna i översättningarna motsvarade de i originalen i de flesta fall: de neutrala fallen hade oftast blivit översatta på ett neutralt sätt och de fokuserade på ett fokuserande sätt. Detta stöder det att vi antagligen hade tolkat satserna rätt.</p>	
Uppslagsord OVS- och OSV-satser, kontrastiv analys, ordföljd, informationsstruktur, objekt, topikalisering, fokusering	
Bibliotek/Förvaringsplats Aallon kirjasto	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1. SYFTE, MATERIAL OCH METOD.....	1
2. ORDFÖLJD I FINSKAN OCH SVENSKAN.....	4
3. AVGRÄNSNINGEN AV OBJEKT.....	6
3.1. Objekt i finskan.....	6
3.2. Objekt i svenskan.....	7
4. OBJEKT I BÖRJAN AV SATSEN.....	8
4.1. Begreppen topikaliserings och fundamentering.....	8
4.2. Topikaliserings av objekt.....	9
4.3. Vilka slags objekt kan topikaliseras?.....	10
5. FINSKANS OVS- OCH OSV OCH MOTSVARIGHETERNA I SVENSKAN...11	
5.1. Allmänt om faktorer bakom topikaliserings av objekt.....	11
5.2. Begreppen tema, rema och fokus.....	12
5.3. Orsaker till både OVS och OSV.....	15
5.4. Orsaker till OVS.....	16
5.5. Problem vid översättningen av finskans OVS till svenska.....	20
5.6. Finskans OSV och hur den återges på svenska.....	22
6. OM ÖVERSÄTTNING.....	27
6.1. Allmänt om översättning.....	27
6.2. Översättningsprocessen.....	30
6.3. Förändringar som inträder vid översättningen.....	31
7. MOTSVARIGHETERNA TILL OVS OCH OSV I MATERIALET.....	34
7.1. Allmänt.....	34
7.2. Neutrala OVS-belägg och deras motsvarigheter i svenskan.....	38
7.3. Gränsfallen i OVS.....	40
7.4. Fokuserade OVS-belägg.....	42
7.5. Neutrala OVS-belägg.....	44
7.6. Gränsfallen i OSV.....	47
7.7. Fokuserade OSV-belägg.....	48
8. KVANTITATIV ANALYS.....	57
9. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION.....	63
LITTERATUR.....	66

1. SYFTE, MATERIAL OCH METOD

Vår avsikt är att forska i finskans OVS- och OSV-ordföljd och deras motsvarigheter i svenskan. Det är närmast *objekt* (O), *subjekt* (S) och *verb* (V) som vi koncentrerar oss på. Det bör betonas här att utgångsspråket är finskan. Först behandlas ordföljdsfrågor i allmänhet angående båda språken. Vi sätter oss in i både likheterna och skillnaderna mellan dessa språk och tar först reda på de avgörande faktorerna bakom ordföljdsproblematiken. Senare ges en översikt över ett annat fenomen som hänger ihop med meningarnas uppbyggnad, d.v.s. *informationsstrukturen*. Eftersom huvudvikten ligger på jämförelsen mellan finskan och svenskan, är avhandlingen kontrastiv till sin karaktär (Sorvali – Lindberg 1987, 91 – 93).

Alla satser som börjar med objekt är väl inte på något sätt speciella: i en del fall är de t.o.m det enda möjliga alternativet. Bl.a. passiva satser (ex. *Talo maalattiin*) och relativa satser med inledaren *som* som objekt (*Kirja, jota Niilo lukee*) kräver alltid att objektet flyttas till satsspetsen (Hakulinen – Karlsson – Vilkuna 1980, 84 – 85). Objektet måste stå först i satsen även i frågor där frågeordet har objektets funktion (*Mitä sinä teit eilen?*). Dessa strukturer är vi inte intresserade av och dem tar vi inte med. Ett ytterligare kriterium är att subjektet alltid måste finnas med i det finska originalet, detta därför att subjektlösa satser betraktas som exceptionella (Hakulinen – Karlsson 1988, 165 – 166). Exempelvis necessiva satser kan vara subjektlösa (*Läksyt täytyy tehdä huomiseksi*) eller ha subjekt (*Läksyt minun (S) täytyy tehdä huomiseksi*) (Laitinen 1992, 143). Det är bara den sistnämnda typen som kommer att vara med i arbetet. Vi accepterar inte heller finskans inkorporerade subjekt eftersom man inte med säkerhet kan veta om det gäller subjekt + verb eller verb + subjekt. Dessutom är inkorporerade fall alltid låsta strukturer. Alla satsförkortningar utom de necessiva utesluts för satsanalysen skulle bli allt för komplicerad på grund av flera verb på olika nivåer (Hakulinen – Karlsson 1988, 343). Vad motsvarigheterna beträffar kan det förekomma hordana slags strukturer som helst.

På grund av att vårt primära undersökningsobjekt är prefinnit objekt, redogör vi för termen *objekt*. Eftersom vi inte kan ta med objekt på alla nivåer, utesluter vi bisatsformade objekt och citat. Sedan tar vi en översikt över möjligheter att placera objekt i början av satsen och med utgångspunkt i detta tänker vi behandla begreppen *topikalisering* och *fundamentering* med tanke på objektet.

Eftersom objektet antagligen inte alltid flyttas till satsens spets av en och samma orsak, måste dessa skäl granskas noggrant. Vi antar att det mellan finskans OVS- och OSV-ordföljd finns skillnader angående vilket led som fokuseras i satsen eller om det finns någon fokusering alls. Vi kommer att behandla även svenskans motsvarigheter till finskan OVS- och OSV-ordföljd.

Vi koncentrerar oss inte bara på själva översättningen av de ovannämnda strukturerna utan också på varför vissa fall inte som sådana går att översätta från finska till svenska. I sådana fall kommer det att spekuleras lite, d.v.s. vi tänker föreslå några möjliga / typiska översättningsvarianter. Vi är säkra på att det förekommer en del fall som är problematiska på många sätt. Svårigheter vid översättningen kan bl.a. orsakas av att finskan och svenskan är helt olika som språk. T.ex. vissa ordföljder går inte i svenskan. Vi antar också att om några strukturer översätts som sådana från finska till svenska, kan satsen vara grammatiskt acceptabel medan betydelsen inte förblir densamma. Vi försöker i så fall omformulera satserna så gott det går.

Till sist tas upp översättningsfrågor som gäller det som är viktigt för arbetet. Vi kommer inte bara att behandla de allmänna faktorerna som hänger ihop med översättningen utan ger också en mer detaljerad bild av de förändringar som översättningen medför. Eftersom det bakom markerade ordföljder finns speciella betoningar som påverkar satsens betydelse, är det intressant att se hur dessa strukturer behåller sina betydelser även vid översättningen.

I själva analysdelen behandlas beläggen så att analysen överensstämmer med teoribakgrunden. Det är främst i analysen där olika översättningsekvivalenter granskas synnerligen noggrant. Det ges också översättningsförslag vid sidan av de egentliga översättningsmotsvarigheterna i fall den möjliga eller avsedda fokuseringen respektive neutraliteten i originalet inte förblir densamma vid översättningen. Analysen kommer för det mesta att vara beskrivande men till sist tas reda på vilka strukturer med satsinitialt objekt som är de vanligaste bland de finska beläggen och vilka av dessa som oftast översätts så att objektet bevarar sin satsinitiala ställning. Vi tar en titt också på övriga finska OVS- och OSV-strukturer samt deras svenska motsvarigheter.

Materialet i analysdelen består av åtta skön- och underhållningslitterära verk skrivna av både manliga och kvinnliga finska nutidsförfattare samt verkens svenska översättningar. De finska originalen är från 1980- och 1990-talen. Vi har bestämt oss att ta med endast ett verk av en författare, eftersom vi inte vill att en författares språk och stil blir för dominerande i avhandlingen. Däremot har vi med många böcker där författaren delvis använder någon dialekt eller skriver väldigt talspråkligt därför att vi inte ser detta problematiskt för analysen eftersom dialekter eller talspråklig stil knappast påverkar ordningsföljden signifikant.

Vi har använt uppslagsboken *Suomalaisia nykykirjailijoita* av Pekka Tarkka från år 2000 som stöd på grund av att där står det också vilka verk som har översatts till svenska. Följande hittade vi i uppslagsboken: 1. Paavo Haavikko (född 1931), *Fleurin koulusyksy - Fleurs hösttermin*, 2. Anna-Leena Härkönen (född 1965), *Häräntappoase - Tjurdödarvapnet*, 3. Matti Yrjänä Joensuu (född 1948), *Harjunpää ja rakkauden nälkä - Hunger efter kärlek*, 4. Leena Lander (född 1955), *Tummien perhosten koti - De mörka fjärlarnas hem*, 5. Rosa Liksom (född 1952), *Unohdettu vartti - Frusna ögonblick*, 6. Arto Paasilinna (född 1942), *Hurmaava joukkoitsemurha - Kollektivt självmord*, 7. Antti Tuuri (född 1944), *Ameriikan raitti - Amerikaresan*. Utöver dessa sju har vi med 8. Lasse Lehtinen (född 1947), *Keltainen noutaja - Nyfiken död*. Alla dessa tillhör genren prosa, de är närmare sagt antingen romaner eller novellförsamlingar. Dikter kan inte tas med på grund av deras speciella språk: satserna är ofta ofullständiga och språket i dikter påverkar även konstituenternas ordningsföljd. Formen eller innehållet i dikten blir dessutom lidande vid översättningen (Ingo 1991, 39).

Det sammanlagda antalet sidor i de ovannämnda åtta originalen är 2038. För att resultaten skulle vara jämförbara, kommer vi att läsa så många sidor som det tar att finna ca 200 – 300 OVS- och OSV-belägg i de finska verken. Antalet sidor som läses per bok kan variera ganska kraftigt eftersom vi tycker det är viktigare att få med ungefär lika många belägg per var och en bok. Av en del böckerna läses början, av en del de mellersta kapitlarna och av resten slutet av boken. På detta sätt försöker vi få en mångsidig bild av forskningstemat.

På grund av karaktären hos ämnet är det inte väsentligt att ge alla resultat i form av exakta siffror. Det förekommer antagligen en del gränsfall som inte går att placeras in i bestämda

kategorier. Därmed är avhandlingen för det mesta kvalitativ, d.v.s. materialet analyseras huvudsakligen deskriptivt och dessutom ges översättningsförslag då den egentliga översättningen inte ger samma intryck som originalet eller t.o.m. då ett annat översättningsmönster vore möjligt. Det betonas orsakerna till OVS- och OSV-ordföljd och också denna synpunkt tillhör kvalitativ forskning. Alla belägg kommer inte att vara med som numrerade exempel men alla belägg tas dock hänsyn till i analysen och särskilt i den kvantitativa delen. De numrerade exemplen blir valda så att de klart och tydligt representerar var sin kategori. Kvantitativt i detta arbete innebär att vi tar reda på vilka slags belägg och översättningsvarianter som är mest frekventa.

2. ORDFÖLJD I FINSKAN OCH SVENSKAN

Den nutida finskan anses vara ett språk där SVO (subjekt – finit verb – objekt) är basordföljden i de flesta satstyperna (Vilkuna 1989, 9). Samma gäller även svenskan. Basordföljden återspeglar å ena sidan grammatikstrukturens princip ”subjekt-NP:et först” och å andra sidan det att subjektet vanligtvis är tematiskt. Med detta menar man att subjektet oftast är det kända samt det led som det talas om i satsen. Det är därför resten av leden kommer först efter subjektet: det som är rematiskt, m.a.o. det nya, det som sägs om temat, står sist (se närmare kapitel 5.2.). (Hakulinen – Karlsson 1989, 306; Vilkuna 1989, 66.)

Språktypologin som rör sig om de primära satsledens - d.v.s. subjektets, verbets och objektets – inbördes ordning har bl.a. Greenberg (1966, 73 – 113) forskat i. Enligt honom finns det sex möjliga ordföljder: SVO, SOV, VSO, VOS, OSV och OVS. Av de här sex är SVO, SOV och VSO universellt dominerande medan VSO, OSV och OVS antingen inte alls existerar eller är åtminstone marginella. Detta leder till den första universalien: i deklarativa satser med nominalt subjekt och objekt är den dominerande ordningen nästan alltid den att subjekt står före objekt.

SVO-ledföljden återspeglar å andra sidan hur konstituenterna är bundna till varandra. Verbets förhållande till objekt visar starkare bundenhet än dess förhållande till subjekt. Ett bra bevis på detta är aspekt som i själva verket ansluter sig till verbet. I finskan är det ändå

objektets form som uttrycker aspekt: partitiv står för irresultativ (imperfektiv) och akkusativ för resultativ (perfektiv) aspekt. Subjektet i sin tur spelar ingen roll i hur aspektet uttrycks. (Ingo 1991, 169; Vilkuna 1989, 23.)

Men trots att båda språken har samma basordföljd, finns det dock en avgörande skillnad: finskan tillåter mera variation i ordföljden än svenskan. Enligt Vilkuna (1989, 9 – 21) hör finskan till de språk vilkas relativt fria ordföljd bestäms av den ifrågavarande diskursen. Ett av de viktigaste villkoren för finskans fria ordföljd är det rika kasussystemet. M.a.o. visar olika kasusändelser konstituentens förhållande till de övriga konstituenterna i satsen. Det är alltså inte endast konstituenternas placering i satsen som man måste ta hänsyn till för att få reda på vad konstituentens semantiska roll är. (Vilkuna 1989, 21.) En annan viktig faktor som hjälper att skilja NP-konstituenterna från varandra är verbens personkongruens; det är ju så att verbet alltid kongruerar med subjektet (Hakulinen – Karlsson 1988, 306).

Svenskan däremot drar upp snävare gränser för i vilken ordning satsleden får placeras utan att satsstrukturen strider mot de grammatiska reglerna (jfr. Thorell 1977, 9 – 10). Detta beror dels på att svenskan inte har ett så täckande kasussystem som finskan. Som redan konstaterades, har kasusändelserna som tillhör morfologin en viktig roll när satsstrukturen analyseras. Detta framgår tydligt av följande exempel:

- (1) a. Aku rakastaa Iinestä. (SVO)
- b. Iinestä Aku rakastaa. (OSV)
- c. Kalle älskar Kajsa. (SVO)
- d. Kajsa älskar Kalle. (SVO)

När man läser de finskspråkiga exemplen kan man lätt förstå att det i båda fallen (1 a, b) är Aku som älskar Iines och som också är subjektet. Men tittar man på de svenskspråkiga satserna, märker man att tolkningen av dem inte alls är så oproblematiserad vad satsledens roller beträffar. I båda fallen blir tolkningen den att det första ledet (1c. = Kalle, 1d. = Kajsa) är subjekt. Om man i (1d) vill att det just är Kalle som älskar Kajsa, måste man antingen ändra på ordföljden, satsens diates (passiv med av-agent) eller ge läsaren mera kontext.

Här måste man dock påpeka att det i vissa fall är möjligt att uttrycka satsledens roller bara med kasusmarkering också i svenskan. Så är fallet när personpronomen används i stället för namn eller ”vanliga” nominalfraser. Exempel:

(2) a. Han älskar henne. (SVO)

b. Henne älskar han. (OVS)

Rahkonen (2000, 1 – 2) konstaterar att det i dessa fall är lätt att avgöra vilket av NP:na som utför en handling och vilket som drabbas av den. NP:nas rätta syntaktiska funktion bestäms här av morfologin. Ackusativformen *henne* avslöjar objektet i satserna. Det finns motsvarande systematiska formella disambiguationer även i de flesta språk.

Trots att basordföljden är SVO i båda språken, gäller detta inte alla satstyper. Exempelvis finskans existentiella satser utgör ett undantag för deras omarkerade, neutrala ordföljd börjar inte med subjekt utan med adverbial (Hakulinen – Karlsson – Vilkuna 1980, 33). Det finns naturligtvis andra neutrala ordföljder än SVO i svenskan om man bara tittar på ytstrukturen. Då är det ändå inte längre fråga om bassatstyp utan det har skett något slags transformation. (Jørgensen – Svensson 1987, 194 – 200.)

3. AVGRÄNSNINGEN AV OBJEKT

3.1. Objekt i finskan

Angående finska språket definieras objekt som argument vars semantiska roll på djupnivån är tämligen svår att karakterisera uttömmande; att objektet har rollen av det som påverkas anses vara för abstrakt för ett användbart kriterium. Därför är kasusvalet ett bättre tecken på vad som är objekt i satsen. I så fall kan objektet sägas förverkligas på ytnivån som ett argument vars form antingen är nominativ, partitiv eller genitiv. (Ingo 1981, 56 – 57; Vilkuna 1996, 83 – 84.) Om objektets struktur skriver Hakulinen – Karlsson – Vilkuna (1980, 41) att det kan vara en nominalfras med valfria bestämningar, en infinitivfras, en hel sats eller en satsförkortning.

Allmänt sagt är det bara transitiva verb som kan ta objekt. Å andra sidan kan t.o.m. intransitiva verb få ett s.k. tillfälligt objekt (Se Vilkuna 1996, 84). Enligt *Kieli ja sen*

kieliopit, utgiven av Utbildningsnämnden (1994, 35), utvidgade man i språkkommittéens betänkande från år 1915 definitionen av objekt. Som objekt räknades då utöver partitiv- och ackusativobjekt även de bestämningar till verbet som står i elativ (-stA) eller illativ (-VVn) och som anger föremål. Dessa två kallas obligatoriska rektionsadverbial eller valensadverbial utan vilka satsen inte är grammatikaliskt acceptabel (Vihonen 1999, 46). Exempelen, som vi tar med i analysdelen, baserar sig på den definitionen av objekt som innehåller de båda ovannämnda synpunkterna – detta trots att den dominerande uppfattningen nuförtiden är att elativ och illativ inte är objektets utan adverbialets kasusformer. Exempelvis Vihonen (1999, 46) kallar dessa obligatoriska rektionsadverbial eller valensadverbial. Av följande exempel framgår alla möjliga objektsformer i detta arbete:

- (3) a. Minä luin kirjaa.
- b. Minä luin kirjan.
- c. Sinun täytyy lukea kirja.
- d. Minä pidin kirjasta.
- e. Minä ihastuin kirjaan.

3.2. Objekt i svenskan

Teleman, Hellberg och Andersson (SAG del 3. 1999, 289 – 309) definierar svenskans objekt så här: ”Objektet är ett nominalt led, dvs. det har vanligen strukturen av en nominalfras, en infinitivfras eller en narrativ eller interrogativ bisats. Det fungerar syntaktiskt som bunden bestämning till verbet och placeras oftast omedelbart efter platserna för det infinitiva verbet och partikeladverbialet.” Om objektets form skriver de: “[...] nominalfraser, som böjs i nominativ: ackusativ står i ackusativ som objekt” (SAG del 3 1999, 318).

Jørgensen – Svensson (1986, 96) tillägger att satsledet objekt i aktiva satser med transitivt verb betecknar rollerna patient eller föremål. De räknar med följande tre typer av objekt: 1. indirekt objekt, som endast förekommer vid bitransitiva verb och då betecknar det objekt som står närmast verbet eller som styrs av preposition: *Pappa gav Lisa ett äpple. Pappa gav ett äpple till Lisa*. 2. Direkt objekt, som betecknar objektet vid monotransitiva verb och det återstående objektet vid bitransitiva verb: *Stina ser Pelle. Pappa gav Lisa ett*

äpple. Direkt objekt kan aldrig styras av preposition. 3. Prepositionsobjekt, som är den prepositionsstyrda motsvarigheten till direkt objekt: *Stina ser på Pelle. Vi skrattade åt clownen*. Såsom i finskan, kan ett intransitivt verb också i svenskan ha direkt objekt under vissa omständigheter.

Det kan hända att det inte förekommer några indirekta objekt alls i början av satsen i de svenska översättningsmotsvarigheterna för allativen i finskan (*-lle*) inte räknas som objektsform. Objektsliknande konstituenten i allativ är dativadverbial eller objektiv och tillhör då adverbialen i finskan. Dessutom är de inte obligatoriska bestämningar till verb till skillnad från alla de objektsformer som tas med i denna avhandling. (Vihonen 1999, 47.) I fall det finns indirekt objekt i början av några av de svenska översättningarna, anses dessa börja med objekt.

4. OBJEKT I BÖRJAN AV SATSEN

4.1. Begreppen topikaliserings och fundamentering

Som det redan i början konstaterats, är subjektet vanligtvis tematisk och står därför i början av satsen medan objektet oftast kommer först efter det finita verbet. Står det något annat led än subjekt i spetsen och beror det inte på själva satstypen, har det skett en transformation. Den ifrågavarande frivilliga transformationstypen kallas topikaliserings. Här måste betonas att i detta arbete har topikaliserings bara med konstituenternas placering att göra. Då behöver ett topikaliserat led inte vara satsens topik, d.v.s. det satsen handlar om eller det som pratas om (jfr. Rahkonen 2000, 3). T.ex. följande led kan topikaliseras både i finskan och svenskan: adverbial eller en del av det, objekt, finit verb och ett satsformat subjekt (SAG del 4 1999, 7). Topikaliserings används såväl för att skapa en bättre överensstämmelse mellan den semantiska och syntaktiska ytstrukturen som för att anpassa satsens ordföljd till kontexten (Andersson 1977, 524).

Hakulinen et al. (1980, 150) nämner utöver dessa också predikativ samt en hel sats som objekt. Fenomenet där annat led än subjekt står i spetsställning kan även kallas fundamentering (Andersson 1993, 120). Termen baserar sig på termen fundament, som i sin tur har med ordföljdsschemat att göra. Det är fråga om en syntaktisk positionsmodell, som beskriver satsernas (yt)struktur topografiskt angående deras ordföljd. Modellen har

lanserats av den danske lingvisten Diderichsen år 1946. Grundidéen med modellen är att alla satser består av tre fält: i huvudsatsschemat finns ett fundament-, nexus-, och innehållsfält. (Jørgensen – Svensson 1986, 135 – 143.) Thorell (1977, 196 – 197, 226) använder i stället för dessa termer för-, mitt- och slutfält. Han fortsätter att i fundamentet har satsen sin utgångspunkt och den talande kan genom att välja ett visst satsled till fundament anpassa sitt yttrande till den aktuella situationen. Bisatsschemat är något olik, eftersom det i stället för fundamentfält har fugeordsfält. Bisatsschemat tillämpas även i satsförkortningar. (Jørgensen – Svensson 1986, 135 – 143.)

På grund av att bisatserna saknar fundament använder vi i detta arbete termen topikalisering, som man kan använda oberoende av satstypen. En annan orsak är att Diderichsens positionsschema lämpar sig bättre för de skandinaviska språken än t.ex. för finskan därför att svenskan och finskan är så pass olika som språk. För det första är ordföljdsskillnaderna mellan de här två språken stora, för det andra kan subjektet i finskan inkorporeras med predikatet när det gäller 1. och 2. person singularis eller pluralis och för det tredje har finskan inte den begränsningen att det före finit verb endast kan finnas en nominalkonstituent utan det kan placeras t.o.m tre nominala led framför verbet vilket inte går i svenskan. (Hakulinen – Karlsson 1988, 30 – 31.) Vissa adverb(ial), såsom *kanske*, kan emellertid stå i fundamentet med något annat led även i svenskan (Heino 1984, 30 - 31). T.ex. följande topikalisering är helt acceptabel i finskan:

(4) Eilen illalla pihallamme hirven näki Kalevi. (OVS)

I exemplet utgörs fundamentet av tidsadverbialen *eilen illalla*, inte av objektet. I denna avhandling betraktar vi motsvarande objekt som topikaliserade, eftersom de är prefinita samt på sätt och vis har tagit subjekts normala plats i satsen.

4.2. Topikaliseringen av objekt

Bl.a. objekt kan alltså topikaliseras i många av världens språk, också i finskan och svenskan. Det måste sägas här att det i finskan tycks vara flera topikaliserade objekt än i svenskan. Följande iakttagelse är av Sköld (1970, 90 – 91):

”[...] Finnish can easily change its word order. In that language it is therefore not difficult to put the object at the beginning of the sentence as a point of

departure, or to link it with the previous sentence. In Swedish [...] this is not so easy [...]. As I see it the Swedish object is more strongly emphasized if it is placed in the fundamental section, because it is more unusual in this position.”

Det kan finnas en del olika orsaker till detta, men en av dem är dock ganska avgörande. Sköld fortsätter:

”In Swedish [...] we have another way of keeping the ”natural” order. Theme, transition, rheme. [...] if in translations we want to keep the order of the communicative perspective, we can translate Finnish active clauses beginning with the direct object by passive clauses in Swedish, and Swedish passive clauses with an agent can be rendered into active Finnish clauses with a direct object at the beginning.”

Det är ju så att i fall finskans aktiva sats med objekt i början översätts till svenska med hjälp av passivering, blir ordföljden i svenskan annorlunda än den varit i det finska originalet - objektet blir subjekt.

4.3. Vilka slags objekt kan topikaliseras?

I princip kan alla slags objekt topikaliseras i båda språken. I finskan gäller principen alltid, eftersom objektet oberoende av placeringen markeras med en i sammanhang lämplig kasusändelse och därför blir det inga ambigüosa situationer vid tolkningen mellan subjekt och objekt. I jämförelse med finskan har svenskan rätt så många restriktioner. Det går i aktiva satser att enbart fundamentera sådana objekt som man med säkerhet kan skilja från subjekt. Fall som fyller dessa kriterier är enligt Sköld (1970, 63 – 69), Enkvist (1975, 71) samt Rahkonen (2000, 5) följande. 1. Formen av pronomenet avslöjar vad som är subjekt och vad som är objekt: *Mig älskar han* (OVS). 2. Ett reflexivt pronomen markerar alltid objekt eftersom det inte kan syfta på subjekt: *Sin terrier rastar Pekka varje dag* (OVS). 3. Predikativet kongruerar med satsens objekt: *Eleverna ansåg läraren vara flitiga* (OVS) jfr. *Eleverna ansåg läraren vara flitig* (SVO). 4.a) Det prefinita NP:et tillordnas subjektfunktionen förutsatt att det andra argumentet står på sin normala plats någonstans i satsslutet. Om så inte är fallet, kategoriseras det satsinitiala NP:et som icke-subjekt: *Den bedärande kvinnan lyckades mannen förföra* (OVS) jfr. *Den bedärande kvinnan lyckades förföra mannen* (SVO). 4.b) Också verbpartikel, preposition eller negation kan fungera som syntaktiska disambiguationer: *Den berusade mannen kastade portieren ut* (OVS) jfr. *Den berusade mannen kastade ut portieren* (SVO), *Clownen skrattade åskådarna åt*

(OVS) jfr. *Clownen skrattade åt åskådarna* (SVO), *Mannen på gatan kände inte kvinnan* (OVS) jfr. *Mannen på gatan kände kvinnan inte* (SVO). 1) 5. Det vi vet om världen, den s.k. selektionsrestriktionen, spelar en stor roll vid tolkningen: *Osten åt råttan igår* (OVS), osten kan inte äta råttan, så osten måste vara objektet.

Utöver de satsinterna objekten måste här nämnas ett specialfall som har med topikaliseringsatt göra. I svenskan kallas det satsflätekonstruktion; fenomenet finns också i finskan, men vi har inte hittat någon särskild term för det. Förenklat (SAG del 4 1999, 419 – 425) går konstruktionen ut på följande: ett objekt respektive ett annat icke-subjekt vars ordinarie placering är i en underordnad sats, lyfts till den föregående huvudsatsens spets. Exempel:

- (5) a. Och du trodde att jag har ätit bläckfisk!
- b. → Och bläckfisk trodde du att jag har ätit!
- c. Sinäkö kuvittelit, että minä uskoin sen?
- d. → Senkö sinä kuvittelit, että minä uskoin?
- (e. Sinäkö kuvittelit minun uskoneen sen?)
- (f. → Senkö sinä kuvittelit minun uskoneen?)

De två finska satserna står inom parentes eftersom bisatsens struktur inte längre realiseras i satsens ytstruktur utan bisatsen har ersatts med en satsförkortning.

5. FINSKANS OVS- OCH OSV OCH MOTSVARIGHETERNA I SVENSKAN

5.1. Allmänt om faktorer bakom topikaliseringsatt göra

Det finns många slags faktorer som kan leda till topikaliseringsatt göra. Det är i så fall självklart att man ingalunda alltid med säkerhet kan bestämma vad som orsakar vad. Orsakerna kan dessutom förekomma sida vid sida vilket också försvårar indelningen. Alla de faktorer vi tar med är sådana som ingår i skriven text, antingen inne i en sats eller någonstans i kontexten. Fenomen såsom prosodi kan inte tas med eftersom materialet består av skrivna texter medan prosodi m.fl. hör endast till talat språk.

Det kan anses vara två allmänna faktorer som inte ensamma kan orsaka topikaliseringen, i alla fall inte ofta. De snarare främjar tendensen för topikalisering och kan dessutom ansluta sig till de primära orsakerna. Den ena av dessa faktorer handlar enligt Hakulinen et al. (1980, 142) om objektets längd samt dess enkla struktur, d.v.s. ett objekt vars struktur är på något vis enklare än subjektets, topikaliserar lätt. Man skulle antagligen kunna formulera ett slags princip här: placera lättare led före tunga. Den andra faktorn gäller satsens struktur. Det tycks nämligen vara så att objekt i negerade satser topikaliserar något oftare speciellt i svenskan (se Hakulinen et al. 1980, 128 tabell 34; SAG del 3 1999, 306).

En del av de primära orsakerna leder både till OVS och OSV i finskan, en del betydligt oftare till OVS och resten på motsvarande sätt till OSV. Detta slags indelning är alltid grovt generaliserad. I det verkliga, autentiska språket finns emellertid hurdana slags satser och meningar som helst. Man kan således inte förutse vilken ordföljd av de här två (OVS / OSV) satsen verkligen har om man försöker dra slutsatser endast utifrån orsakerna till topikaliseringen av objekt. Det som är gällande i teorin är det nödvändigtvis inte i praktiken, så sanningen kommer fram först i analysen.

5.2. Begreppen tema, rema och fokus

Eftersom orsakerna kan förekomma sida vid sida, kan vi inte basera tolkningarna bara på dem. Det är därför satserna både i teori- och i analysdelen kommer att delas in i fokuserade och icke-fokuserade grupper. I själva analysen blir en del belägg säkert emellan dessa två grupper. I teoribakgrunden ges en översikt över de mest prototypiska fallen medan de mer komplicerade behandlas i fall sådana förekommer i materialet. Fokusering i sin tur tillhör en större helhet, informationsstruktur. Fokus är emellertid inte den mest avgörande faktorn inom informationsstrukturen utan det är termerna tema och rema som i första hand tas upp.

Det som tidigare nämnts, d.v.s. det kända i en sats kallas *tema* eller *topik* (Lambrecht 1995, 117 ff.). Motsatsen till tema är *rema*. Ny information i satsen eller det som sägs om temat anses vara rematiskt (d.v.s. satsens rema eller m.a.o. *kommentar*, se Enkvist 1975, 60). Denna synpunkt är kontextuell. Enligt informationsstrukturens princip placeras det kända NP:et i satsspetsen oberoende av dess syntaktiska funktion. NP:et behöver då inte

vara subjekt fastän subjektet förhållandevis oftare än objektet är tema och i fall objektet är tema är det vanligen framhävt eller kontrastivt på ett sätt som inte gäller för tematiska subjekt (SAG del 4 1999, 71). När grammatiksstrukturens och informationsstrukturens principer är inbördes oförenliga, blir satsens konstituenten transformerade så att den motsvarar informationsstrukturens behov. De två mest avgörande flyttningstransformationerna är kärnkonstituentens textuella tematisering, m.a.o. flyttning till satsens början, samt uppskov av subjektet så att det kommer först efter verbet. Genom tematisering får man ofta men dock inte alltid ganska omarkerade OVS- / OSV-ordföljder vad objektet beträffar. Subjektet kan emellertid bli fokuserat speciellt i anaforiska OVS-satser för det är nytt i satsen och har lämnats sist.

Enkvist (1975, 74) konstaterar att utöver faktorerna tema och rema har också en tredje faktor, *fokus*, med tematisering att göra. Lambrecht (1995, 209) tillägger att fokus såsom topik är en pragmatisk kategori som ansluter sig till satsledsförhållanden. Halliday (refererad i Lambrecht 1995, 207) fortsätter med förklaringen av fokus. Fokus är ett slags emfas, som sändaren (den som talar eller har skrivit någonting) vill framhäva. Fokus anses vara det led som inte antas ingå i satsens presupposition, vilket innebär att fokus i yttrandet är textuellt och situationellt nytt samt informativt. Exempel (6) nedan finns i Enkvist (1975, 76) men vi har omformulerat det lite:

(6) SVANTE gav Anki äpplet,

vars presupposition är '*någon gav Anki äpplet*' och det fokuserade satsledet Svante preciserar referenten till den indefinita *någon*, som finns i presuppositionen.

Alla satsled kan i princip få fokusering och det fokuserade ledet placeras gärna antingen i satsens spets eller i slutet (Hakulinen – Karlsson 1988, 308). Det är kanske lättare att märka NP-konstituenternas fokusering än fokuseringen av verb eller något ytterligare led. I fall det förekommer fokuseringar av några andra led än subjekt eller objekt i analysen behandlas och förklaras dessa närmare först där. Det finns satser utan ett fokuserat led alls för enligt bl.a. Hakulinen – Karlsson (1988) och Vilkuna (1989) får alla satser inte automatiskt fokusering utan det måste finnas någon orsak till den. Vi har exakt denna synpunkt och använder därför helst begreppet fokusering i stället för fokus i

fortsättningen. Fokuseringen tycks vara ett medvetet val att framhäva något led medan fokus ofta jämförs med den viktigaste delen av satsens rema.

Det är ofta satsintonationen som visar var fokuseringen finns i satsen. De mest betonade leden är då fokuserade – man bör lägga märke till att det kan finnas flera än ett fokuserat led i en sats och då kallas satsen *bifokalisk* (Enkvist 1975, 308). I skrivet språk är det svårare att upptäcka de fokuserade leden eftersom det inte finns något allmängiltigt som man kunde basera sina tolkningar på (telefonsamtal med Vilkuna den 5 februari 2001). I Enkvist (1975), Carlson (1983) och Vilkuna (1989) har vi hittat de fall där de fokuserade leden antagligen kommer fram i skrift men t.o.m. dessa bör man förhålla sig kritisk till för det finns ingen absolut sanning. Kriterierna är lika med de orsaker av vilka en del leder till neutrala och en del till fokuserade satser (se närmare fr.o.m 5.3. till 5.6.). Det är dessa kriterier som vi primärt baserar våra tolkningar av exemplen och beläggen på men ibland måste vi lita på intuition eller sekundärt stödja på den möjliga prosodin i det ifrågavarande belägget. Prosodin i sig är inte ett tillräckligt sätt att bestämma fokuseringen i skrivet språk ty prosodin tillhör talat språk (Enkvist 1975, 75; Hakulinen – Karlsson 1988, 308 – 309).

Det finns utöver de ovannämnda kriterierna ett överlägset bra sätt att markera fokusering speciellt i skrivet språk, nämligen utbrytningskonstruktion. Konstruktionen finns både i finskan och i svenskan. Jfr:

(7) a. Se oli Viivi, joka kiipesi katolle.

b. Det var Viivi som klättrade upp på taket.

Utbrytningen i svenskan konstrueras så att ett led i en sats sätts ut i en överordnad sats tillsammans med det formella subjektet *det* och ett kopulaverb. Den gamla satsen formuleras till en bisats som inleds med *som* men ändå inte är någon vanlig relativsats. (Andersson 1993, 98; Jörgensen – Svensson 1987, 103.) Utbrytningskonstruktionen kan inte analyseras med hjälp av den traditionella satsanalysen för konstruktionen består av obestämbara satsled. Man kan emellertid konstatera att i exemplen ovan är det Viivi som framhävs.

5.3. Orsaker till både OVS och OSV

Några forskare har kommit till den slutsatsen att av de satsinitiala objekten är definitiva (= som har bestämt species) mest frekventa och på motsvarande sätt indefinita rätt sällsynta (se Jakonen 1999, 15). Definita objektsartade led kan vara personliga pronomen (objektsformer), substantiv med bestämd artikel eller demonstrativa pronomen eller genitivattribut som bestämning. Exempel:

(8) a. Pentti ihaili pientä Tessa-koiraa. Sen oli ostanut hänen ystävänsä Liisa.

(OVS)

b. Den hade hans väninna Liisa köpt. (definit pronomen) (OVS)

Exempel (8a) visar tydligt att objektet är neutralt medan subjektet blir fokuserat i anaforiska OVS-satser med subjektet alldeles i slutet (Vilkuna 1989, 186). Subjektet i den svenska satsen (8b) hamnar mellan *hade* och *köpt*.

Sätten att tematisera objekt är som sagt för det mesta anaforiska. Med det menas att man syftar bakåt på någonting tidigare sagt (Enkvist 1975, 32 - 34). Referensen som man anaforiskt syftar på kan antingen stå något längre borta i kontexten, i den föregående meningen eller i den föregående satsen. Enligt den allmänna uppfattningen är anaforiskt använt pronomen *se / det(ta)* mest frekvent, speciellt om pronomenet syftar på ett sakförhållande (jfr. Rahkonen 2000, 17). Ett annat vanligt sätt är användningen av något annat, t.ex. personligt, pronomen. Ytterligare kan man syfta anaforiskt med ett vanligt ord exempelvis när man nämner en företeelse som har beskrivits tidigare. Det anaforiskt använda pronomenet eller ordet kallas bindningsled och det gör texten bunden. Exempel:

(9) a. Marjo kertoi, että naapurimme oli ostanut uuden Volkswagenin. Sen minä tiesin. (OSV)

b. Det visste jag. (OVS)

I (9a) och (9b) syftar anaforiskt pronomen på hela den föregående att-satsen. Ett annat exempel på neutral anaforisk syftning:

- (10) a. ”Lyön sinua turpaan, jos et painu muualle siitä”, vihainen mies huusi minulle. Tätä uhkausta minä en ottanut tosissani. (OSV)
- b. Denna hotelse tog jag inte på allvar. (OVS)

Här nämner man med ordet *hotelse* det som den arga mannen skriker i den föregående repliken (Carlson 1983, 212). Neutraliteten hos anaforiska OSV-satser i neutral kontext beror på subjektets placering: om det omedelbart följer det topikaliserade objektet, får det i normala fall ingen fokusering.

På grund av temaprintipen blir objektet oftare topikaliserat i en bisats än i en huvudsats eftersom ett objekt, som börjar bisatsen, innehåller element som är textuellt bundna med element i huvudsatsen och är då redan kända. Då är objektet i fråga tematiskt, inte rematiskt. (Hakulinen et al. 1980, 153.) Enligt Givón och Ariel (refererad i Rahkonen 2000, 33 – 34) hänger detta ihop med såväl topikkontinuitet som referentens aktiveringsnivå eller m.a.o. tillgänglighet. Ju mindre avståndet till det senaste omnämndet är desto högre kontinuitet uppvisar topiken och desto starkare aktiverad är referenten.

5.4. Orsaker till OVS

En del av orsakerna till topikaliseringen av objekt beror på själva satstypen. I upplevarekonstruktioner, där subjektet finns med, börjar satsen nästan alltid med objekt. I dessa fall rör det sig ändå inte om objektets obligatoriska framflyttning (jfr. syfte, material och metod) och det är därför vi har med även satstypsberoende fall med satsinitialt objekt. Verbet i dessa fall betecknar alltid fysiskt eller psykiskt tillstånd eller liknande. Vilkuna (1989, 180 – 181) tillägger, att subjektet i finskan då måste vara icke-levande. Denna struktur kallar Vilkuna *experiencer transitive*, som smidigt kan översättas med ordet *upplevarekonstruktion*. Även om den första konstituenten i upplevarekonstruktionerna analyseras vara objekt, är den subjektliknande.

- (11) a. Isoäitiä vaivaa päänsärky. (OVS)

Vilkuna (1989, 181) konstaterar att dessa strukturer gärna översätts med hjälp av passivering i vissa språk. I den svenska motsvarigheten till (11) a. kan passiveringen

tillämpas bra, för originalets subjekt uttrycks med agent och objektet bevarar sin ställning som först men får dock subjektets roll:

(11) b. Mormor besväras av huvudvärk. (S + agentiv passiv)

Upplevarekonstruktionerna kan ofta jämföras med existentiella satser i finskan:

(11) c. Isoäidillä on päänsärkyä. (advl. + V + S),

som exempelvis kan översättas med

(11) d. Mormor har huvudvärk. (SVO).

Ett motsvarande fall hittade vi också i Vilkuna (1989, 180 – 182). Verbet betecknar inte fysiskt eller psykiskt tillstånd så uppenbart, men satsstrukturen själv liknar mycket upplevarekonstruktionen. Strukturen skiljer sig från den egentliga upplevarekonstruktionen genom att subjektet oftare är levande. En beaktansvärd omständighet är semantisk bindning mellan verb och subjekt. Det brukar alltid sägas *getingen sticker, ormen biter* o.s.v. Neutraliteten i dessa strukturer försvinner för det första om verbet byts ut mot något annat verb, för då bryts den semantiska kopplingen. För det andra gäller neutraliteten inte i de negerade satser som är korrigerande. För det tredje är strukturen inte längre neutral om subjektet starkt blir individualiserat. Man bör lägga märke till att också denna struktur gärna blir passiverad i många språk. Exemplet nedan representerar ett neutralt fall:

(12) a. Kuulitko, että minua puri käärme? (OVS)

b. Hörde du att en orm bet mig? (SVO) eller hellre

c. Hörde du att jag blev biten av en orm? (S + agentiv passiv)

Utöver upplevarekonstruktioner finns det även en annan typ av ordföljd som kan jämföras med existentiella satser i finskan men i stället för adverbial börjar dessa satser med objekt. Vilkuna (1989, 178 – 179) kallar strukturerna *locative transitives*. Subjektet är även här icke-levande och dessutom har verbet lokal karaktär. Liksom de två ovannämnda OVS-

ordföljdstyperna är också lokativa transitiva satser i princip tematiskt neutrala, de fokuserar alltså inget särskilt led i satsen. Detta exemplifieras i det följande:

(13) a. Kirkkoa valaisevat monet kynttilät. (OVS)

b. Kyrkan belyses av många ljus. (S + agentiv passiv) (Vilkuna 1989, 178 – 179.)

Översättningsmotsvarigheten till (13a) är mycket typisk för även här favoriseras passivering. Ett ytterligare exempel på lokativa transitiva satser:

(14) a. Lattiaa peitti persialainen matto. (OVS) (Vilkuna 1989, 178),

som kan översättas med agentiv s-passiv:

b. Golvet täcktes av en persisk matta.

(14a) är synonym med existentiell sats:

(14) c. Lattialla oli persialainen matto,

och även den svenska ekvivalenten (14b) kan omskrivas med en struktur som motsvarar finskans existentiella satsstyp (jfr. Sundman 1980, 19):

d. Det fanns / var en persisk matta på golvet.

De flesta subjektfokuserande ordföljder har formen OVS i finskan så att subjektet fokuseras genom att det lämnas sist i satsen. Subjektet i subjektfokuserande satser brukar vara tematiskt (Vilkuna 1989, 187 – 191). Graden av fokusering varierar från fall till fall. Vissa fall kan t.o.m. kännas nästan neutrala, bl.a. sådana som kan tänkas svara på frågor av ett visst slag. Ett belysande exempel på naturlig fokusering; samtalet förs under en fotbollsmatch:

- (15) a. Ja mitä sitten tapahtui? (Tanken bakom den uttalade frågan är. ”Vad hände med bollen? ”, ”Vem fick bollen?”)
- b. Pallo kieri kentän laidalle ja sen otti Litmanen. (OVS)
- c. Bollen rullade till utkanten av planen och den tog Litmanen. (OVS)
- d. [...] och den togs av Litmanen. (S + agentiv passiv) (Vilkuna 1989, 181 – 187).

Av de svenska översättningarna är den senare bättre eftersom den betydligt starkare framhäver den som utför handlingen. Dessutom finns det ingen risk för misstolkning angående NP:nas satsledsroller (se närmare 5.5.).

Avsevärt starkare är subjektets fokusering vid kontrasterande fall där subjektet står alldeles i slutet av satsen, eftersom det måste vara så nära det led som det kontrasteras med. I finskan går det mycket bra att använda ifrågavarande strukturer, men i svenskan favoriseras omskrivningar:

- (16) a. Ikkunoita ei pessyt vaimo vaan mies. (OVS)
- b. Fönstren putsade inte hustrun utan maken. (OVS) (jfr. Sköld 1970, 69)
- c. Fönstren är det inte hustrun utan maken som putsade (jfr. Sköld 1970, 69).
- d. Det var inte hustrun utan maken som putsade fönstren. (SVO i som-satsen).
- e. Fönstren putsades inte av hustrun utan (av) maken.

Av översättningsmotsvarigheterna är (16d) den bästa eftersom emfatisk utbrytning enligt Ingo (1991, 224 – 225) och Thorell (1982, 268) är ett behändigt sätt att fokusera ett led. I det här fallet blir alltså det första nominala ledet starkast fokuserat. Också (16c) låter bra därför att konstruktionen liknar utbrytningen. Passivering kan även tillämpas som i (16e) för agenten blir fokuserad då den placeras sist. Vad (16b) beträffar, är den ett möjligt översättningsalternativ fastän den inte tydligt fokuserar subjektet såsom de andra motsvarigheterna.

5.5. Problem vid översättningen av finskans OVS till svenska

Fastän OVS-ordföljd grammatiskt sett är helt möjlig i båda språken, finns det en struktur som i svenskan upphäver flertydighet, nämligen sammansatta verbformer. Det finns två sammansatta tidsformer som anger förfluten tid, nämligen perfekt och pluskvamperfekt (Jørgensen – Svensson 1987, 76 – 77). Det spelar en viktig roll i svenskan var man placerar subjektet i förhållande till verben (*har / hade* + supinum). Vill man att satsens betydelse är att det första ledet är objekt och att subjektet kommer senare, måste man placera subjektet mellan *har / hade* och supinum. Allt detta gäller även andra sammansatta verbformer. Exempelvis strukturer med hjälpverb och huvudverb kan vålla problem vid översättningen. Här ger vi exempel på konstruktioner med pluskvamperfekt:

(17) a. Karhun oli ampunut isäni. (OVS)

b. Björnen hade min pappa skjutit. (OVS)

Gör man inte på det här viset, blir tolkningen den att det var björnen som hade skjutit pappan. Björnen blir då satsens subjekt, vilket inte betyder att satsens struktur vore grammatiskt felaktig utan det är bara betydelsen som förändras:

c. Björnen hade skjutit min pappa. (SVO)

Den allmänna världskunskapen hjälper dock vid tolkningen (Rahkonen 2000, 2) så att lyssnaren / läsaren i fall som (17b) förstår den avsedda betydelsen fastän satsstrukturen låter anta något helt annat. En infödd talare kan naturligtvis välja rätt ordföljd och det är närmast språkinlärare som placerar subjektet på fel ställning i förhållande till verben. Det är i motsvarande fall säkrast att i svenskan favorisera satser med subjekt i början eftersom mottagaren vanligtvis utgår ifrån det antagandet att det första NP:et som gärna har personreferens är subjekt (Rahkonen 2000, 32). Detta kan belysas på följande sätt:

d. Min pappa hade skjutit björnen. (SVO)

e. Det var min pappa som hade skjutit björnen. (utbrytning med SVO)

f. Björnen blev skjuten av min pappa. (S + agentiv passiv).

Relativsatser oberoende av tempus vållar också svårigheter i jämförelse mellan finskan och svenskan. Vill man placera de nominala leden i svenskan i samma ordningsföljd som de befinner sig i finskan, blir det åter problem med finskans OVS. Orsaken är här densamma som i fall med sammansatt tempus eller sammansatta verbformer d.v.s. tolkningen av den svenska översättningen blir inte OVS utan SVO. Exempel:

- (18) a. Kissa, jota kiusasi koira. (OVS)
 b. Katten, som retade hunden. (SVO)

Om man vill att NP:nas inbördes rollfördelning förblir densamma som i finskan, måste man omformulera satsen. Vi föreslår följande alternativ:

- c. Katten, som hunden retade. (OSV)
 d. Katten, som blev retad av hunden. (S + bli-passiv)
 e. Det var katten som hunden retade. (utbrytning)
 f. Det var hunden som retade katten. (utbrytning)

I alla dessa fall är betydelsen densamma som i det finska originalet, alltså att katten är objektet. I den första utbrytningen (18e) betonas katten mest medan i den andra är det hunden.

När det rör sig om relativa satser med sammansatt verbform, går det bra i finskan att använda OVS-ordföljd men inte i svenskan:

- (19) a. Kissa, jota oli kiusannut koira. (OVS)
 b. Katten, som hade retat hunden. (SVO)
 c. Katten, som hunden hade retat. (OSV)

Befinner sig det ena NP:et alldeles i början och det andra alldeles i slutet av satsen, tolkas det första nominala ledet som subjekt. Vill man att det första NP:et är objekt i stället, måste man placera subjekt NP:et omedelbart efter den relativa inledaren *som*. Fastän vi i princip inte har med relativa satser, är alla finskans OVS-formade relativa satser med. Orsaken till detta är att vi är intresserade av hur de omskrivs på svenska.

5.6. Finskans OSV och hur den återges på svenska

OSV-ordföljd kan förekomma bara i finska huvudsatser. I svenskan är den ogrammatisk eftersom den regel som gäller predikatets placering lyder att predikatet alltid står på andra platsen. Undantaget utgörs av frågor som börjar med frågeord. Då står verbet på första platsen. Regeln gäller inte heller aktiva relativa som-satser, där inledaren *som* har objektets satsledsfunktion. Då lämnas satsdelens ordinarie plats i satskärnan tom. (SAG, del 1 1999, 487.) I finskan är tendensen motsatt: om man i fall där OSV är den förväntade ordföljden använder inversion, låter det enligt Vilkuna (1989, 188) inte alltid helt finskt (jämför finskans *Kirjan ostin minä kympillä* med svenskans *Boken köpte jag för en tia*). Här ger vi exempel på finska och försöker sedan konstruera hur sådana här fall återges på svenska.

Vi har fått det intrycket att finskans OSV och dess motsvarigheter i svenskan betonar mera objektet än OVS (se t.ex. Vilkuna 1989, 91; Sköld 1970, 71) som ju minst lika bra kan framhäva subjektet. Det är så kanske därför att många som forskat i detta tema har kommit till den slutsatsen att det bakom varje OSV-ordföljd bortsett från de neutrala anaforiska fallen finns mer eller mindre emfas. Vi hittade en lämplig förklaring för just detta slags emfas i Norstedts Svenska Ordbok (1996, 214): ”syntaktisk omskrivning av en sats för att framhäva visst satsled.” Hakulinen – Karlsson (1988, 310) tillägger att emfas återspeglar talarens eller den skrivandes subjektiva val. Han vill av en eller annan orsak betona just vissa konstituenten. I fokuserade OSV varierar graden av fokusering från fall till fall men alla exempel på OSV som ges i det följande är fokuserade.

Enligt källlitteraturen används OSV för det första då det gäller att ge en lista över saker och ting. Vi låter exemplet tala för sig själv. Exemplet finns i Vilkuna (1989, 107), men vi har ändrat på det lite så att det motsvarar sitt syfte.

- (20) a. Sinä tarvitset vaimon ja lapsia. (SVO)
- b. [...] ja oman talon sinä tarvitset myös. (OSV)
- c. Du behöver hustru och barn. (SVO)
- d. [...] och du behöver också eget hus. (SVO)
- e. [...] och eget hus behöver du också. (OVS)

Den första satsen (20a) presenterar basordföljden SVO, där både grammatik- och informationsstrukturens principer är gällande samt inbördes förenliga. Men den senare (20b) är annorlunda på många sätt. För det första är den senare satsen inte en fullständig sats som sådan utan den behöver kontext omkring sig. Satserna bildar ett kontinuum så att man fortsätter det man börjat. Detta slags typ kan tolkas på det sättet att man helt enkelt tillägger någonting i listan och placerar därför objektet – det man tillägger – i början av och-satsen. Elementen hör tydligt ihop. Annorlunda blir tolkningen om satsformuleringen anses vara korrigerande, d.v.s. att man först säger någonting som inte helt stämmer eller som på något sätt är bristfälligt och sedan rättar till det sagda med hjälp av en tillfogande och-sats.

Enligt det vi vet om svenska språket kan man återge OSV-ordföljd på ett par sätt. Vi har omformulerat OSV-satsen på några olika sätt som det framgår av exemplen (20d) – (20e). Det första översättningsförslaget (20d) lämpar sig ganska bra här eftersom de personord som har rollen agent (i exemplet *du*) tenderar att vara tematiska (jfr. Sundman 1987, 381). Beroende av detta placeras de gärna till satsens spets som subjekt och inte exempelvis till satsslutet i form av agentadverbial i fall de inte speciellt betonas. Vi tycker emellertid att (20e) är bättre än (20d) eftersom (20d) känns för neutral angående fokuseringen av objektet. I (20e) kommer fokuseringen tydligare fram för objektet har lyfts till satsens spets och det är därför vi anser (20e) som den primära motsvarigheten till (20b).

Ytterligare kan OSV-ordföljd enligt Carlson (1983, 210) användas för att rätta till något sagt. I SAG (del 4 1999, 432) kallas detta fenomen tematisk satsbas som kontrasterar en ny referent mot en eller flera givna referenter av samma slag. Att fundamentet kontrasteras innebär ofta att satsen implicit vore felaktig med ett annat innehåll i fundamentet. Topikaliseringen beror då på att man försöker placera felaktig information och korrigerar så nära varandra som möjligt på samma sätt som i det ovannämnda exemplet där man kompletterar en lista. Exempel på detta:

- (21) a. Mitä Hanna näki eläintarhassa?
 b. Hän näki leijonan. (SVO)
 c. Tiikerinpäs hän näki (eikä leijonaa). (OSV)

Detta slags topikalisering är väldigt stark. Man kan t.o.m. säga att det låter oartigt om ett påstående blir dementerat och därför borde man undvika topikaliserad ordföljd och använda den normala ordningsföljden SVO i stället (Carlson 1983, 210).

Om man översätter exemplet till svenska så att satsens ytstruktur förblir densamma, blir översättningen ogrammatisk. Därför måste satsstrukturen omskrivas på ett lämpligt sätt. Vi föreslår följande lösningar:

- d. Det var en tiger som hon såg (inte ett lejon). (utbrytning med OSV)
- e. En tiger såg hon. (OVS) (Här är det kontexten som avslöjar att det inte är subjektet som fokuseras.)

Den senare satsen (21e) är rätt sällsynt eftersom det topikaliserade objektet är indefinit.

Ordföljden OSV kan även förekomma när det rör sig om alternativ. Carlson (1983, 207 – 208) konstaterar att det då ofta gäller svar på frågor där man ger två eller flera alternativ bland vilka man i svaret väljer det rätta.

- (22) a. Näitkö sinä terrierin vai mäyräkoiran?
- b. Terrierin minä näin. (OSV)
- c. Det var en terrier som jag såg. (OSV i som-satsen)
- d. En terrier såg jag. (OVS)
- e. Jag såg en terrier. (SVO)

Som det framgår av dialogen, är både terriern och taxen med redan i öppningsrepliken och betraktas därmed som tematiska. Rematiskt är däremot att det är just terriern som någon sett.

Åter finns det flera omskrivningsmöjligheter i svenskan. För det första kan man i svaret använda utbrytning, som har tillämpats i (22c). Utbrytning är en bra motsvarighet till (22b) för den bevarar fokuseringen av terriern. För det andra går det bra med en vanlig OVS-sats såsom i (22d). För det tredje har vi föreslagit ledföljden SVO i (22e) även om denna motsvarighet inte fokuserar terriern lika tydligt som originalet (22b) och de två förstnämnda översättningsmotsvarigheterna (22c) – (22d).

Man bör även lägga märke till att det inte ens behöver röra sig om en fråga som innehåller alternativ utan en vanlig fråga som betonar objekt, som har ordföljden OSV i finskan:

- (23) a. Terrierinkö sinä näit? (OSV)
 b. Var det en terrier som du såg? (utbrytning)

Enkvist (1975, 85 – 87) kallar detta fenomen frågefokus eftersom den fokuserade konstituenten markeras med frågepartikeln *-kO* i finskan. Svaret på detta slags fråga skulle antagligen vara av samma form som svaret på en fråga med alternativ. (23b) är en typisk motsvarighet till sådant här fall och den är det enda översättningalternativet som vi anser som möjligt.

En ytterligare orsak till topikaliseringsen av objekt är kontrast, som har vissa gemensamma drag med frågor som ger alternativ. Skillnaden är den att man i alternativa strukturer väljer ett av de möjliga alternativen medan man här rentav kontrasterar alternativen så att de står i motsats till varandra. Då anser vi kontrasten vara mera enfatisk. Tendensen är att objektet i den senare satsen topikaliserar eftersom det jämförs med den föregående satsens objekt som står sist:

- (24) a. Minä inhoan pyykinpesua. (SVO)
 b. [...] mutta tiskaamisesta minä pidän. (OSV) (Vilkuna 1989, 97.)
 c. [...] men att diska tycker jag om. (OVS)

(24c) är åter den enda översättningsvarianten som vi betraktar som en lämplig motsvarighet till originalet. På grund av ledföljden blir fokuseringen av objektet lika stark i motsvarigheten som den är i (24a).

Emfatiska försäkranden hänger också ihop med känsloladdade uttryck. Carlson (1983, 210 – 211) skriver:

”[...] This is just what one is doing with topicalization [...]: one in effect is saying something again in order to affirm it with emphasis.”

Det är nu kanske säkrast att belysa det här med hjälp av en dialog:

- (25) a. Lotta antoi Kallelle CD-levyn eilen. (SVO)
 b. Mikä se nyt olikaan, jonka Lotta antoi Kallelle? CD-levy, vai?
 c. Aivan, CD-levyn Lotta antoi hänelle. (OSV)
 d. Precis, en CD-skiva gav hon honom. (OVS)

Det är lätt att märka hur talaren i den senare satsen redan själv svarar på sin egen fråga genom att föreslå någonting. Han är tämligen säker på svaret, men vill ändå få försäkring för det. Den som besvarar frågan bekräftar att det var just CD-skivan som Kalle fick och det är därför CD-skivan topikaliseras.

Vilkuna (1989, 105 – 106) har en något noggrannare indelning av de topikaliseringar som leder till fokuseringen av det första nominala ledet, här av objektet, och därmed till OSV-ordföljden. Dessa ganska sällan använda orsaker är summering av det sagda, som egentligen delar upp sig ytterligare i två underavdelningar, i summering och i konklusion, samt *sudden recollection* som betyder att talaren plötsligt kommer ihåg någonting som han sedan vill framhäva i utsagan. (26) är ett exempel på konklusion:

- (26) a. No minkä auton sinä ostit?
 b. Sellaisen, jossa on CD-soitin ja nahkapenkit ja joka kulkee kahtasataa.
 c. [...] niin että urheiluauton minä ostin. (OSV),
 d. [...] så det var ju en sportbil som jag köpte. (utbrytning)

Vill man bevara fokuseringen av objektet också i översättningen är det åter säkrast att använda utbrytning som i (26d).

Skillnaden mellan summering och konklusion är minimal. I det förstnämnda fallet summerar talaren helt enkelt det sagda medan han i det senare har börjat berätta om något inte så relevant och vill därför besvara frågan på nytt. Skillnaden mellan summering och konklusion är att man i det senare fallet har tagit ett felsteg medan man i det förstnämnda fallet fortsätter berättandet. Eftersom summering och konklusion är så pass lika, behandlas dessa som en och samma orsak i analysen.

Sudden recollection, plötsligt minne, i sin tur förekommer då den talande försöker komma ihåg någonting han borde veta eller minnas. När han sedan kommer ihåg det, börjar han

repliken vanligtvis med fyllnadsord liksom *ai niin* el. dyl. och fortsätter sedan med en sats med topikaliserat objekt, d.v.s. det han minns. (Vilkuna 1989, 106.) Exempel:

- (27) a. Mitä minä ostinkaan eilen? [...] Ai niin, ne kengät minä ostin. (OSV)
 b. Just det, det var de där skorna jag köpte. (utbrytning) eller
 c. Just det, de där skorna köpte jag. (OVS)

Detta fenomen är antagligen tämligen vanligt i spontant tal och vad materialet i denna avhandling beträffar antar vi detta slags topikaliseringar förekomma främst i repliker. Såsom det framgår av exemplen (27b) – (27c) är bl.a. utbrytning och OVS lämpliga motsvarigheter till originalet.

6. OM ÖVERSÄTTNING

6.1. Allmänt om översättning

”Så exakt som möjligt, så fritt som nöden kräver.” Detta avses med ett bra sätt att översätta i största allmänhet och denna synpunkt representerar fri eller entydigare sagt flexibel översättning. Följer översättaren en flexibel översättnings regler, formar han översättningen smidigt efter målspråket utan att onödigt ändra på strukturer. Förändringar bör ske endast när översättningen blir grammatikaliskt, stilistiskt, semantiskt eller pragmatiskt otillfredsställande på målspråket eller när det finns risk för att textens betydelse blir oklar. (Ingo 1991, 68 – 69, 247.)

I ljuset av det föregående kan översättandets huvudsyfte anses vara att finna ändamålsenliga översättningsmotsvarigheter till originaltexten. Detta tillhör begreppet *ekvivalens* vars svenska översättning ofta blir översättningsmotsvarighet. Begreppen används i regel synonymt fastän de inte betyder exakt detsamma. Det första av dessa två syftar på själva motsvarighetsförhållandet medan det senare på ett ord eller uttryck som fungerar som motsvarighet till ett ord eller uttryck i originaltexten. (Ingo 1991, 81 – 82.)

För att översättaren skall lyckas skapa en bra och flexibel översättning, krävs det enligt Ingo (1991, 22 – 29) följande egenskaper av honom: bra språkkunskaper och en säker stilkänsla, sinne för terminologiska forskningsprinciper och förmågan att använda t.ex.

ordböcker som stöd, en god allmänbildning och encyklopedisk kunskap om det område som originaltexten behandlar, förmågan att skriftligt uttrycka sig och en god litterär kännedom, självständighet och omsorg, en opartisk inställning till texten och till sist en kreativ fantasi. I idealfallet är översättaren tvåspråkig och översätter från det "främmande" språket till modersmålet.

Hurdan översättningen än blir, beror dock inte bara på egenskaperna hos översättaren. För det andra spelar texttypen själv en minst lika viktig roll vid översättningen. Texttypen bestämmer ju villkoren för översättningen. Ingo (1991, 52 – 54) delar textfunktionerna och textområdena in i följande tre klasser: 1. informativ text som fokuserar sakinnehållet (bl.a. tabeller, krönikor, sakprosa), 2. expressiv text som fokuserar talaren (romaner, dikter, komedier), 3. imperativ eller appellerande text som fokuserar den tilltalade (t.ex. instruktioner, läromedel, reklamer).

För det tredje påverkar textkvaliteten hurdan översättningen blir. Enligt Ingo (1991, 30 – 47) finns det fyra textkvalitetskategorier. Den första kategorin består av fristående ord, fraser och texter där det är fråga om korta meddelanden utan någon egentlig kotext och som bör översättas semantiskt exakt och entydigt. Den andra gruppen innehåller underhållningslitteratur och sakttext med vilka man menar s.k. kiosklitteratur och exempelvis dags- och veckotidningarnas populariserade artiklar. Olika slags utelämnningar, tillägg och inexaktheter i beskrivningen av händelseförloppet vid översättningen orsakar här inte nödvändigtvis en större skada. Vid översättningen av detta slags texter kan t.o.m. direkta fel förekomma. Den tredje kategorin inkluderar fackspråkstexter där det finns rikligt med terminologi. Fackspråkstexterna bör översättas semantiskt så exakt som möjligt eftersom facktexternas viktigaste uppgift är att förmedla information. Språkets form i sin tur behöver inte vara så exakt. Den sista kategorin består av konslitteratur och diktspråk med ytterst finslipat språk. Formen är här ofta minst lika viktigt som innehållet. Denna textsort är väldigt svår att översätta utan att formen eller innehållet blir lidande.

Textkvaliteten anknyter sig till indelningen enligt översättningens syfte. Casagrande (citerad av Ingo 1991, 54 – 57) inkluderar pragmatisk, estetisk-poetisk, etnografisk samt lingvistisk och didaktisk översättning. Med pragmatisk översättning menar man en entydig och effektiv översättning av ett budskap från källspråk till målspråk. Av textkvaliteterna hör hit översättningen av fristående ord, fackspråkstexter och sakttext av

allmän karaktär. Estetisk-poetisk översättning har med konstlitteratur och diktspråk att göra. Etnografisk översättning hör egentligen ihop med all slags översättning. Det som är viktigast är att fästa stor vikt vid olikheterna i kulturbakgrund för ifrågavarande språkpar. En översättning där huvudvikten ligger på språkets struktur, alltså på dess grammatik, kallas lingvistisk översättning. Didaktisk översättning i sin tur har med översättningens ställning och betydelse i språkundervisningen att göra.

Fastän översättningen har behandlats ur många synvinklar, är det skäl att granska frågan om översättningen över huvudtaget är möjlig. Svaret beror på vad vi avser med översättning, d.v.s. hur vi definierar den och på vilket slags text det är fråga om och vad textens ändamål är. Vill översättaren bevara såväl formen som betydelsen utan formförändring, informationsförlust eller tilläggsinformation, blir svaret nekande. Bl.a. ljudmåleri, dikter och ordlekar kräver i stort sätt bevarandet av både form och betydelse och är i regel svåra eller t.o.m. omöjliga att översätta. (Ingo 1991, 15 – 16.)

Å andra sidan kan semantisk-pragmatiska skäl försvåra översättningsmöjligheter. Enligt Ingo (1991, 18 – 20) kan det finnas så pass avgörande skillnader mellan källspråkets och målspråkets kulturmiljö att ett visst begrepp saknas i målspråket och är därför översättbart. Catford (1965, 94 ff) i sin tur räknar med två typer av oöversättbarhet, lingvistisk och kulturell. Den lingvistiska oöversättbarheten beror på skillnaderna mellan källspråket och målspråket. Den grundläggande tanken bakom detta är att de ifrågavarande språken som system avviker från varandra. Exempelvis finskans *mennä* som konkret rörelseverb kan ingalunda alltid översättas med svenskans *gå* fastän de i princip betyder detsamma. I svenskan går man bara till fots medan man i finskan kan även använda verbet *mennä* t.ex. i följande fall: *mennä autolla*, *mennä pyörällä*, som blir *köra bil* och *cykla* på svenska.

Oöversättbarheten är kulturell när den förorsakas av interkulturella skillnader. Det är närmast fråga om fall där ett visst begrepp i källspråket inte exakt kan ersättas med ett begrepp i målspråket utan översättaren måste nöja sig med ett motsvarande begrepp eller lämna källspråkets begrepp oöversatt. Catford (1965, 99 – 104) nämner finskans *sauna* som problematiskt vid översättning till engelska, eftersom engelskans *bathroom* inte precis har samma referent.

6.2. Översättningsprocessen

Översättningsprocessen delar sig in i tre skeden men dessa arbetsskeden i själva översättningsarbetet är inte klart avgränsade och fristående från varandra. Skedena är analys-, överförings- och bearbetningsskede som framskider från noggrann analys av källspråket till målspråklig översättning. Skedena berör i allmänhet korta textavsnitt, exempelvis meningar och satser, åt gången. Beträffande varje utvalt avsnitt följer analys, överföring och bearbetning kronologiskt på varandra men dock på ett ytterst smidigt sätt. (Ingo 1991, 92 – 93.)

Grunden för all översättning är en noggrann analys av originaltexten. Det som översättaren börjar med är att han läser igenom hela texten och det måste han oftast göra flera gånger innan han får en riktig känsla för texten. Detta kallas förberedande textanalys. Efter detta övergår översättaren till grammatikalisk analys av originaltexten. Denna analys är både morfologisk och i synnerhet syntaktisk till sin karaktär, d.v.s. översättaren klargör textens beståndsdelar med början från morfemen och utreder likaså konstituenternas inbördes syntaktiska förhållanden. Både källtextens yt- och djupstruktur tas hänsyn till. Eftersom översättningens huvudsyfte är främst en noggrann överföring av betydelse från käll- till målspråk, krävs ett grundligt klarläggande av textens betydelsekomponenter. Detta sker vid semantisk analys, som följs av stilanalys. Den sista analysfasen är pragmatisk analys vars huvudsyfte är att garantera att den översatta texten fungerar klanderfritt i den nya kulturmiljön. (Ingo 1991, 93 – 158.)

Det andra skedet i översättningsprocessen är överföring. Med denna menas överföring av det noggrant analyserade textmaterialet till målspråket. Enligt Ingo (1991, 165) är det svårt att beskriva det som sker i översättarens hjärna i överföringen. Överföringen sker främst på kärnsats- eller mellanstrukturnivå, m.a.o. på djupare nivåer än på ytan. I detta skede inträder olika slags förändringar, som behandlas närmare i 6.3.

Det sista skedet kallas bearbetningsskede och det är först här översättningen får sin slutgiltiga konkreta form. Översättarens huvuduppgift är att producera en smidig och idiomatisk målspråklig text vars stil så mycket som möjligt motsvarar originalet. Det är originaltextens innehåll som borde förmedlas korrekt. (Ingo 1991, 216.)

6.3. Förändringar som inträder vid översättning

I det föregående har översättningsfrågorna behandlats på en tämligen allmän nivå. I det följande närmar vi oss översättningen ur den synvinkeln som vi har genom hela avhandlingen. Det finns faktorer som översättaren måste ta hänsyn till vid översättningen av syntaktiskt markerade strukturer som en del av texten. Det är speciellt viktigt att djupstrukturens grundidé om t.o.m markerade ordföljder förblir densamma.

Enligt Ingo (1981, 50) har översättningen av syntaktiska strukturer med transformationer att göra. Transformationer som i princip inte ändrar på djupstrukturens innehåll / betydelse, kan antingen vara obligatoriska eller icke-obligatoriska. De obligatoriska transformerar eller ändrar ytstrukturen så att den är grammatiskt acceptabel i målspråket, medan icke-obligatoriska ändrar i och för sig acceptabla satser enligt stilens eller tematikens behov.

Översättaren måste tillbakatransformera källspråkets satser i fall deras ytstrukturer är väldigt komplexa. Sådana här strukturer har avslägnat sig avsevärt från kärnsatstyperna och det är därför översättaren måste få fram satsens grundidé innan han kan börja själva översättningen till målspråket. (Ingo 1981, 54 – 55.) En annan orsak till behovet av transformationer är att källspråkets satser på ytnivån kan vara helt omöjliga i målspråket. Ett bra exempel är finskans nominalformer, som baserar sig på vanliga verb (Lieko – Chesterman – Silfverberg 1999, 113):

- (28) a. Tiesitkö, että laulaminen on kivaa?
 b. Visste du att att sjunga är roligt?

Eftersom svenskan inte har motsvarande nominala avledning, är vanlig infinitiv en typisk motsvarighet i svenskan.

Catford (1965, 73 – 75) å sin sida behandlar problematiken något noggrannare. Han använder termen översättningsbyte om de förändringar som översättning medför. Det finns två huvudtyper av dessa förändringar, nivå- och kategoribyte. Nivåbyten förekommer endast mellan den grammatikaliska och den lexikala nivån. Bl.a. markeringen av objektets aspekt är olik i finskan och svenskan. I finskan uttrycks

resultativ handling med akkusativ och irresultativ med partitiv i alla tempusformer. I svenskan däremot finns inga syntaktiska medel för att uttrycka aspekt utan man måste ta till lexikala medel som i det följande:

- (29) a. Hän ampui hirveä.
 b. Han sköt på (l. efter) älgen.
 c. Hän ampui hirven.
 d. Han fällde (l. sköt l. nedlade) älgen. (Ingo 1991, 169 – 171).

Den andra förändringstypen, kategoribyte, innehåller enligt Catford (1965, 75 – 82) och Ingo (1991, 171 – 174) strukturbyte, klassbyte, enhetsbyte och systeminternt byte. Strukturbyten avses vara synnerligen vanliga och de kan förekomma inom alla grammatikaliska ranger. Ett beskrivande exempel på strukturbyte på satsnivå är följande:

- (30) a. Aamulla minä syön puuroa. (Advl. + S + V + O)
 b. På morgonen äter jag gröt. (Advl. + V + S + O),

där ordföljden i den svenska översättningen inte är densamma som i det finska originalet. Detta förorsakas av den grammatikaliska regeln som lyder ”verbet står på plats två”.

Strukturbyte kan ofta förorsaka en annan typ av kategoribytena, klassbyte. Det är fråga om klassbyte då ett ord i källspråket har översatts med ett ord som tillhör en annan ordklass. Jfr:

- (31) a. ruudullinen paperi (adj.attr. + huvudord)
 b. ett papper med rutor (huvudord + prep.attr.) (Ingo 1991, 171.)

I det finska originalet har man använt ett adjektiv som framförställt attribut medan i den svenska översättningen finns en prepositionsfras som efterställt attribut.

Den tredje typen av kategoribytena är enhetsbyte, vilket innebär att olika saker, t.ex. bestämdhet, uttrycks olikt i olika språk:

- (32) a. Kirkkoon tuli pappi.

b. Det kom en präst till kyrkan.

Eftersom svenskan är ett artikelspråk, uttrycks bestämdheten med artikelbruk. Finskan emellertid saknar artiklar och sålunda är ordföljden en bra markör för bestämdhet. Det nya, obestämda, kommer vanligtvis sist i satsen. (Ingo 1991, 171.)

Systeminterna byten rör sig om olikheter inom olika system i olika språk. Det kan t.ex. finnas olikheter inom numerussystemen:

(33) a. markkinat

b. marknad.

Det svenska ordet skulle kunna böjas i pluralis, men så gör man i det här fallet. På motsvarande sätt skulle man kunna använda det finska ordet i singularis, men inte just i det här sammanhanget. (Ingo 1991, 171.)

Det är närmast strukturbyte som har betydelse i denna avhandling, eftersom det kan leda till ledföljdsskillnader mellan käll- och målspråket vid översättningen. De övriga bytena utom enhetsbyte påverkar inte i och för sig i vilken ordning S, V och O står i förhållande till varandra. Enhetsbyte har ändå ringa betydelse för de markerade ordföljder vi är intresserade av.

Allt det ovannämnda tillhör strävan efter dynamisk motsvarighet vars syfte är att få mottagaren reagera på samma sätt som läsaren av originaltexten. Med tanke på språket innebär detta att mottagaren bör uppleva språket i översättningen som sitt eget idiomatiska modersmål och inte som något översatt. Att budskapet förmedlas både exakt och på ett för målspråket naturligt sätt borde översättaren också ta hänsyn till. Denna synpunkt tycks vara den vanligaste nuförtiden. En helt annorlunda synpunkt hade man förr i tiden för då var strävan efter en formell motsvarighet dominerande. Med formell motsvarighet mellan källtext och översättning menas att översättandet fungerar på källspråkets villkor och att översättaren försöker bibehålla de grammatikaliska kategorierna i utgångstexten. (Ingo 1991, 225.)

Eftersom det forskas i underhållnings- och skönlitterära verk i denna avhandling, är det skäl att ta upp någonting som gäller översättningen av detta slags böcker. Ingo (1991, 33, 152) poängterar att de läses mycket mera sällan för språkets än för innehållets eller spänningens skull. De krav som betydelsen ställer anses dessutom viktigare än stilistiska synpunkter.

7. MOTSVARIGHETERNA TILL OVS OCH OSV I MATERIALET

7.1. Allmänt

Efter att ha ögnat igenom det primära materialet märkte vi att de orsaker som getts i teoridelen förekommer ofta samtidigt sida vid sida och ibland är det ytterst svårt eller omöjligt att bestämma vad som är den primära orsaken till dessa markerade ordföljder. Kategorierna som beläggen kommer att grupperas in i baserar sig därför inte på orsakerna utan primärt på frågan om fokusering och icke-fokusering samt på om det gäller OVS eller OSV i finskan. När vi ger exempel på beläggen reder vi ändå ut även de konkreta orsakerna som troligen påverkar översättningsvarianterna. Kontexten spelar oftast en viktig roll vid tolkningen av beläggen och därför ger vi inte bara exemplet utan också kontexten omkring det. Kategorierna är: 1. icke-fokuserade OVS och deras motsvarigheter i svenskan, 2. gränsfallen i OVS, 3. fokuserade OVS, 4. icke-fokuserade OSV, 5. gränsfallen i OSV och 6. fokuserade OSV. I kategorin 3. är det oftast subjektet som fokuseras medan i 6. gäller det vanligtvis objektets fokusering. Ibland kan t.o.m. några andra led, t.ex. verb och adverbial, fokuseras.

Det är skäl att ta upp någonting viktigt som anknyter till de kategorier som beläggen grupperas in i. Vi har kommit till den slutsatsen att de sex kategorierna bildar ett kontinuum vad fokuseringen beträffar. Såsom konstaterats, finns det variation inom enskilda kategorier i hur neutral respektive fokuserad satsen är. Eftersom det i fokuserade fall oftast rör sig antingen om subjektets eller objektets fokusering, blir det naturligtvis två olika kontinuer. Det första av dessa handlar om OVS-ordföljd och det andra då OSV. I fall det gäller något annat leds fokusering behandlas sådana belägg mekaniskt enligt ytstrukturens ordföljd, d.v.s. i samband med OVS eller OSV.

OVS-kontinuet består av de orsaker som nämns följande. Orsakerna delar upp sig i tre grupper varav den första innehåller neutrala fall, den andra fall som inte entydigt är antingen neutrala eller icke-neutrala (=gränsfall) och den tredje innehåller de fall där subjektet respektive något annat led klart blir fokuserat. Den första gruppen inkluderar belägg beroende av satstypen, d.v.s. de lokativa transitiva satserna och upplevarekonstruktionerna. Det kan t.o.m. komma fram fall vilkas neutralitet orsakas av några andra skäl. Till den andra gruppen hör alla de OVS-belägg där man inte med hjälp av kontexten kan bestämma om subjektet respektive något annat led är fokuserat eller inte. Om subjektet inte står alldeles sist i satsen, blir den möjliga fokuseringen svagare eller t.o.m. försvinner helt. Subjekten i den tredje gruppen är däremot klart fokuserade. Alla de OVS-belägg som inte ingår i grupp 1. eller 2. tillhör denna kategori. Det kan vara fråga om fall där det satsinitiala objektet är anaforiskt eller tematiskt och subjektet därmed huvudnyheten i satsen. Utöver detta kan orsaken vara att subjektet kontrasteras med någonting annat i satsen eller i kontexten och är därför fokuserat.

Saken är ändå inte så här enkel vad OVS angår. För det första bör man ta hänsyn till att finskans *ei* är ett verb (Karttunen – Kay 1985, 286). Detta leder till att nekande satser och också satser med sammansatt verbform tydligt framkallar ordningsföljden OVS i satser med topikaliserat objekt. Jämför (34) med (35):

(34) a. Koko suomalainen seurue oli pähkähullu. Sen sotilaat uskoivat. (OSV)

(Pa, s. 246)

b. Soldaterna betvivlade inte detta. (SVO) (s. 228)

(35) a. Niin, minua on nimettömässä kirjeessä keuhuttu pula-ajan käsitöistä. Siitä

eivät pojat puhuneet toisilleen. (OVS) (Ha, s. 52)

b. Sânt talade inte pojkar om med varandra. (OVS med prepositionsobjekt)

(s. 53)

I (35a) kommer prioriteringen av OVS i satsens ytstruktur tydligt fram på grund av att utan negation vore satsen antagligen

c. Siitä pojat puhuivat toisilleen. (OSV), inte

d. Siitä puhuivat pojat toisilleen (OVS),

vilket inte låter finskt på grund av inversion som i detta fall räknas som svecism.

När det finns många verb i en sats kan alla de orsaker som oftast leder till OSV-ordföljd också leda till OVS i finskan. Vi grupperar beläggen alltid enligt ytstrukturens ordföljd och först sedan reder vi ut orsakerna och översättningsmönstren. Frågan om hur negation eller sammansatt verbform påverkar ordningsföljden är inte särskilt väsentlig i fortsättningen, för beläggen blir analyserade ur en statisk synvinkel. Satsstrukturen är helt enkelt någonting och blir inte någonting annat exempelvis på grund av negation. Det som är viktigt är i vilken mån negationen framkallar fokusering också i de fall som annars är tematiskt neutrala. Hur negationen påverkar betoningarna i satsen kan man inte generalisera eftersom negationens verkningsområde varierar från fall till fall i båda språken. Det är ibland bara en konstituent som negeras men också hela utsagan kan negeras. En av de uppgifter som negationen har är att framhäva någonting i utsagan men negation har också andra funktioner. (Hakulinen – Karlsson 1988, 368; Thorell 1982, 224.) Vi måste således behandla varje negerat belägg för sig och inte automatiskt anse det vara fokuserat.

Då finskans nekande satser eller satser med sammansatta verbformer översätts till svenska och analyseras sedan, bör man märka att finskans nekningsord *ei* motsvaras av svenskans modala satsadverbial *inte* som alltså inte är ett verb (Thorell 1977, 166 – 167). Det är därför man inte får en sanningsenlig bild om man jämför ordföljderna mellan dessa två språk genom att enbart ta hänsyn till symbolerna S, V och O i förhållande till varandra.

Såsom OVS-kontinuet består även OSV-kontinuet av tre enheter, m.a.o. av neutrala, inte så klara och tydligt fokuserade belägg. Den första OSV-gruppen innehåller icke-fokuserade belägg vilkas neutralitet beror på anaforiskt eller tematiskt objekt. I dessa neutrala fall ger kontexten inga orsaker till att anta det att antingen subjektet eller objektet är fokuserat. För det andra kan även andra skäl orsaka neutrala OSV-fall. Exempel på ett anaforiskt fall:

(36) a. Ilman unta ei jaksa. Sen se on sanonut monen monituista kertaa. (La, s. 128)

b. Det har han sagt hur många gånger som helst. (OVS) (s. 114)

I vissa fall kan t.o.m. satstypen orsaka neutrala OSV-satser i finskan fastän denna orsak inte är frekvent bland de neutrala OSV-fallen. Jfr:

(37) a. Ottoa puheemme naurattivat. (OSV) (Tu, s. 105),

b. Vårt prat roade Otto. (SVO) (s. 101)

Den andra gruppen består av fall emellan fokuserade och neutrala OSV. Orsaken avslöjs ingalunda alltid men vi har fått det intrycket att det exempelvis kan vara fråga om stilmedel med hjälp av vilket författaren vill göra berättandet mera varierande utan att lägga speciell vikt på objektet:

(38) a. He olivat istuneet siinä aamupäivästä asti ja tyhjät pullot he olivat asettaneet jonkinlaiseen puolikaareen pöydän viereen lattialle.

(Li, s. 72)

b. De hade suttit där sedan förmiddagen och tomflaskorna hade de ställt i en halvcirkel på golvet bredvid bordet. (OVS) (s. 85)

Det har berättats om supandet längre borta i kontexten men det varken sägs någonting om vilket slags alkohol personerna dricker eller om flaskor. Det är först efter OSV-satsen som läsaren får veta att det gäller att dricka ur flaskor, inte ur glas el. dyl. Å andra sidan känns topikaliseringsen välmotiverad eftersom avsnittet annars hade blivit långtråkigt. Satsens betydelse vore i alla fall precis densamma även om subjektet, inte objektet, vore satsinitialt.

Icke-neutrala, fokuserade OSV-belägg tillhör grupp tre. I ljuset av teoribakgrunden (se närmare avsnitt 5.6.) är orsakerna till fokuserade OSV följande: att tillägga någonting i listan eller att korrigera det felaktiga i listan, korrigeringsen av felaktig information, att svara på en fråga med flera alternativ, frågefokus, kontrast, emfatiska försäkranden och plötsligt minne. I alla dessa fall är det topikaliserade objektet mer eller mindre fokuserat.

7.2. Neutrala OVS-belägg och deras motsvarigheter i svenskan

Det förekommer tämligen många neutrala OVS-belägg i materialet, här ett av dem:

- (39) a. Miehiet nousivat autosta ja katselivat ympärilleen. Suuri, kalliin näköinen talo, jota ympäröi hyvin hoidettu puutarha. (Le, s. 123)
- b. [...] Det var ett stort hus, dyrt såg det också ut, omgivet av en välskött trädgård. (perfekt particip + agent) (s. 108)

Här är det fråga om en relativ bisats med OVS-ordföljd i finskan. Objektet i bisatsen är inledaren *som*. Belägget är ett skolexempel på lokativa transitiva satser, för verbet *ympäröidä* har ovedersägligt lokativ karaktär (Vilkuna 1989, 178) och satsstrukturen själv liknar den i existentiella satser. Eftersom satsen inte kan översättas med relativ OVS till svenska, har översättaren blivit tvungen att omformulera satsen på ett lämpligt sätt. Här har översättaren ersatt strukturen på ett mycket smidigt sätt, med perfekt particip *omgivet* vilket följs av en prepositionsfras *av en välskött trädgård* (Thorell 1982, 149). Denna prepositionsfras fungerar som agentadverbial i satsen (Sundman 1987, 388).

Det andra exemplet på lokativa konstruktioner är även mer prototypiskt än belägget ovan. Också översättningen är överensstämmande med den antagligen vanligaste motsvarigheten till denna satstyp, d.v.s. agentiv passiv.

- (40) a. Toista seinää kiersivät katosta lattiaan ulottuvat jykevät kirjahyllyt. (Li, s. 84)
- b. Den andra väggen täcktes av bastanta bokhyllor från golv till tak.
(S + agentiv passiv) (s. 92)

Exemplet är utan tvekan så neutralt som det kan vara eftersom ingenting antingen inne i satsen eller i kontexten ger en vink om fokusering av något satsled. Motsvarigheterna till orden i originalet befinner sig i samma ordning i den svenska översättningen men på grund av hur satserna analyseras i svenskan ges dessa ord andra satsledsfunktioner som i finskan.

En annan typ av neutral OVS orsakas av upplevarekonstruktionen som även är frekvent:

- (41) a. He [naiset] ymmärsivät olleensa hyväuskoisia hupakoita, ja heitä nolotti koko juttu suunnattomasti. (Pa, s. 231)
- b. De insåg att de hade betett sig som godtrogna flicksnärter och var oerhört generade över alltihop. (s. 214)

Åter gäller det ett idealfall av tematiskt neutral OVS beroende av satstypen. Strukturen *jotakuta nolottaa* kan ersättas med *jollakulla on nolo olo*, vars satsstruktur kan jämföras med den i existentiella satser. Verbet i sin tur betecknar psykiskt tillstånd vilket också bevisar att satsen otvivelaktigt tillhör kategorin upplevarekonstruktioner. De här konstruktionerna uttrycks inte på samma sätt i svenskan som i finskan utan man måste veta det sätt som låter bäst. Det rör sig ofta om fasta uttryck såsom *vara generad över någonting* i exemplet ovan. Sundman (1987, 388 – 389) konstaterar att detta uttryck betraktas som adjektiviskt perfekt particip. Syntaktiskt är participet i (41b) predikativ.

Upplevarekonstruktionen är iögonenfallande frekvent i materialet så det är skäl att ge ett annat exempel på den:

- (42) a. Minua kauhistutti Suomen kansalaisten kyvyttömyys ymmärtää selkeätä viestiä, [...] (Ha, s. 89)
- b. Jag blev förfärad av finska medborgares oförmåga att fatta ett klart och tydligt meddelande, [...] (s. 89)

Denna konstruktion har diskuterats på så många ställen att den inte behöver kommenteras mera här. Vad subjektet i belägget angår, är det mycket långt och på det viset tyngre än det topikaliserade objektet. Så är det emellertid ganska ofta i upplevarekonstruktionerna, fastän inte alltid så tydligt som i (42). Översättningen består av *bli* + perfekt particip av ett transitivt verb som följs av ett agentadverbial. Sundman (1987, 387 – 389) konstaterar att konstruktionen traditionellt betrakts som passiv för det transitiva verbets objekt realiseras som subjekt på samma sätt som i passiva satser med s-form. Det är fråga om ett fast uttryck som bevarat originalets informationsstruktur fint.

När det gäller OVS-satser vilka som sådana kan antas fokusera subjektet, måste man ändå ta hänsyn till en avgörande faktor. Fortsätter meningen med relativsats, neutraliseras

fokuseringen eftersom huvudordet och relativsatsen alltid står bredvid varandra i finskan. Relativsatsen kan då möjligen antas "tvinga" den föregående satsen till formen OVS i fall relativsatsen bestämmer subjektet. Detta exemplifieras i det följande:

- (43) a. Teoksen julkaisi Valtion teknillinen tutkimuskeskus, joka pitää sitä uraa uurtavana. (Pa, s. 278)
- b. Statens Tekniska Forskningscentral lät trycka verket och betraktar det som banbrytande. (SVO) (s. 257)

Den svenska översättningen lämpar sig bra här för SVO är antagligen det mest neutrala alternativet. OVS är inte möjlig i det här fallet om man vill att det första NP:et betraktas som objekt i bisatsen så det har skett ett obligatoriskt strukturbyte.

7.3. Gränsfallen i OVS

Till gruppen mittemellan fokuserade och icke-fokuserade OVS-fall hör alltså enligt Vilkuna (1989, 190 – 191) fall där subjektet hamnat mellan verben. Exempel:

- (44) a. Sitä [aurionpimennyksen hetki] on vaikea unohtaa, koska se on merkitty almanakkaan ja tähtikarttoihin, ja aina sen voi ammattimies laskea myös jälkikäteen. (Ha, s. 97)
- b. [...] och en fackman kan alltid räkna ut den i efterhand dessutom. (SVO, s. 97)

Det är absolut inte objektet i (44) som fokuseras, för det är tematiskt och har tidigare nämnts många gånger och dess aktiveringsgrad är därmed hög. Subjektet kan i sin tur vara lite fokuserat eftersom det inte egentligen har talats om i vänsterkontexten men subjektet *ammattimies* 'en fackman' hör dock fast ihop med både almanackan och stjärnkartorna för det är ju han som sysslar med dem. Ligger fokuseringen på subjektet är den inte stark därför att subjektet har placerats mellan verben i mitten av satsen. För det andra har subjektet inte markerats med fokuserande partikel (*-kin* och *-pa* i finskan, se närmare Hakulinen – Karlsson 1988, 308, 328 – 329). Subjektets fokusering kan ändå inte helt förnekas på grund av satsens ordföljd OVS som i princip är subjektfokuserande. Det är också det fundamenterade adverbialet *aina* som vållar tolkningssvårigheter angående

fokusering respektive neutralitet. Översättningen representerar basordföljden SVO vilket tyder på att översättaren inte har ansett satsen ha speciellt starka betoningar. Vi kan i alla fall inte basera vår tolkning endast på översättningen så vi måste nöja oss med tolkningen ”någonting emellan fokuserade och neutrala OVS”. Eftersom översättaren har ersatt finskans OVS med SVO har det åter skett kategoribyte, närmare sagt strukturbyte på satsnivå. Detta byte är valfritt i (44) för översättningen kunde också ha formen OVS.

Det allmänna antagandet är alltså att subjektfokusering är tydligast i fall subjektet står alldeles sist i en OVS-sats och att om subjektet hamnar mellan verben blir fokuseringen något svagare. Fokuseringen försvagas speciellt i satser med ett subjekt som inte har en väldefinierad referens (Vilkuna 1989, 191). Exempel på detta slags OVS:

(45) a. ”Menisit lääkärille. Tuommoista kuorsausta ei kukaan kuuntele. (Le, s. 154)

b. ”[...] Ingen människa kan stå ut med ett sådant snarkande, [...] (s. 136)

Till klassen inte så väldefinierade subjekt hör bl.a. *kukaan* ’ingen’, *mikään* ’inget’, *joku* ’någon’ och *jokin* ’något’, antingen som sådana eller med huvudord (Vilkuna 1989, 190). I fall sats (45) vore ett svar på en fråga, skulle den inte besvara frågan *Kuka tuollaista kuorsausta kuuntelee?*, ’Vem kan stå ut med ett sådant snarkande?’. Satsen är på grund av sitt subjekt för obestämd för att svara på en fråga med vilken man vill få fram en viss person. Belägg (45a) är emellertid inte helt neutralt beroende av sin OVS-ledföljd, som ju allmänt taget fäster uppmärksamheten på subjektet. (Telefonsamtal med Vilkuna den 1 februari 2001.) Den svenska motsvarigheten börjar med subjektet *ingen människa*, vilket låter lämpligt här trots att översättaren kunde ha bevarat originalets OVS-ordföljd. När det gäller gränsfall kan man sällan föreslå ett visst översättningsmönster utan man måste nöja sig med den verkliga översättningen.

I det följande ges ett exempel på en sats som utan negation vore tematiskt neutralt p.g.a. satstypen (upplevarekonstruktion). Negation orsakar i detta fall att satsen inte längre är helt neutralt men inte entydigt fokuserat heller (telefonsamtal med Vilkuna den 5 februari 2001):

(46) a. Mua ei kiinnosta El Salvadori eikä Puolan ongelma. (Hä, s. 44)

b. Jag är inte intresserad av El Salvador eller Polen. (SV + predikativ)

(s. 37)

Vilket led negationen riktas mot är inte säkert i (46). Det kan vara antingen *mua* 'jag' eller *El Salvador*, *Polen* och t.o.m. verbet som negeras. Vad det negerade ledet än är, framhävs det nödvändigtvis inte. Det är därför bäst att placera belägget emellan neutrala och fokuserade fall. Översättningen är åter en prototypisk motsvarighet till finskans upplevarekonstruktion, för den har formen S + V + predikativ (jfr. 42 b.).

7.4. Fokuserade OVS-belägg

Det är sällan man hittar vanliga påståendesatser med inga andra led än subjekt, verb och objekt i autentiska texter. Satserna innehåller oftast därtill adverbial, bestämmingar, partiklar o.s.v. vilka kan påverka satsernas informationsstruktur. Vi hittade enbart några satser med enkel struktur. Här är en av dem:

(47) a. Rauhan rikkoi ovikellon soitto. (OVS) (Le, s. 99)

b. Freden slogs sönder av dörrklockan. (agentiv s-passiv) (s. 87)

Satsen börjar med objektet *rauhan*, 'freden', som berättats om i vänsterkontexten. Subjektet i sin tur är rematiskt och står därför sist. Att satsen är informationsstruktursenlig är uppenbart. Det rematiska subjektet är det fokuserade ledet i satsen, för ledföljden OVS orsakas inte av satstyp, efterföljande relativsats el.dyl. Översättningen representerar typen passiva satser med sakagent. Den relativt starka tendensen hos sakord att realiseras som agentadverbial i stället för som subjekt kan bero på att sakord brukar vara rematiska. Agentadverbial uppbär därmed ny information (Sundman 1987, 381) och det är därför vi betraktar översättningen som den bästa möjliga. *Dörrklockan* bär lika stark fokusering som *ovikellon soitto*.

Enligt beläggen i materialet finns det en annan klar markör för subjektfokusering i finskan. Det är så att om man i fall där subjektet kan inkorporeras i verbet inte gör det utan placerar subjektet i slutet av satsen, blir det starkt fokuserat:

(48) a. Ja lastenvaunut, joita hallitsin minä. (Li, s. 131)

b. Och barnvagnen, som jag härskade över. (OSV) (s. 142)

Berättaren i novellen (*minä*) är en liten pojke, bara några år gammal. Han vill antagligen framhäva sin egen makt över de vuxnas i (48a) Det känns lite tvivelaktigt att ett litet barn kunde härskade över barnvagnen, han kan ju bara sitta i den. Vad översättningen beträffar, har den relativa bisatsen ordföljden OSV där det finns ett prepositionsobjekt. Jämför man ordningsföljden i översättningen med den i originalet märker man att det åter gäller strukturbyte på satsnivå. Den här gången är bytet obligatoriskt för det går inte med OVS i svenskan i (48b) Fastän OVS inte kan tillämpas här tycker vi ändå att översättningen inte helt väcker samma associationer som originalet. Vi föreslår sådan ordföljd i översättningen där motsvarigheten till finskans subjekt lämnas i slutet, exempelvis

c. Och barnvagnen, som härskades över av mig. (agentiv passiv)

Följande är ett belysande exempel på fokuserade OVS med verbkedja och negation. Det är objektet i exemplet nedan som mest framhävs men å andra sidan blir även subjektet något fokuserat:

(49) a. Niiden [silakat] kanssa kuului ottaa snapsi tai useampikin ja juoda palan painikkeeksi Ramlösa. Ruotsalaista oluttahan ei yksikään itseään kunnioittava herkkusuu voi nauttia. (Le, s. 173)

b. Svenskt öl kunde ingen kulinarist med minsta självaktning förnedra sig till att beställa in. (OVS) (s. 153)

Här kontrasteras OVS-satsens objekt med objekten i den föregående meningen. Finskans partikel *-han* hjälper till vid tolkningen. När talaren (här berättaren) använder denna partikel, åberopar han den gemensamma kunskapen om taltemat (Hakulinen – Karlsson 1988, 328). I (49) blir implikationen den att alla vet hur illa svenskt öl smakar och det är ju därför man måste dricka någonting annat till maten. Exemplet kan t.o.m. anses vara bifokaliskt, för även subjektet får svag fokusering p.g.a. sin placering. Vi valde detta belägg som exempel också på grund av dess intressanta översättning. Motsvarigheten till originalet representerar den s.k. satsflätekonstruktionen där ett led från bisatsen, här objektet, lyfts till hela den ifrågasvarande meningens spets. Översättningsmönstret är precis

på sin plats här för det betonar objektet minst lika mycket som originalet. Vad fattas i översättningen är motsvarigheten till finskans *-hAn* som gärna kunde ha bevarats exempelvis i formen *ju*. Subjektet i översättningen motsvarar också bra originalets subjekt.

En sats med ett satsinitialt objekt som anaforiskt syftningsord kan vilseleda om man enbart fäster sin uppmärksamhet vid det i regel neutrala objektet och inte tar hänsyn till resten av satsen. Står subjektet i slutet, är det fokuserat i fall dess placering inte har med satstyp el. dyl. att göra. Exempel:

(50) a. Ainahan ei kala syö, sen tiesi Uula jos kuka, [...] (Pa, s. 280)

b. [...], det visste Uula om någon, [...] (OVS) (s. 258)

Originalet och dess motsvarighet är så pass identiska att vi behandlar dem samtidigt. Som det framgår av belägget och översättningen, behöver det fokuserade subjektet inte stå alldeles sist utan det kan följas av något. *Jos kuka*, 'om någon', försvagar inte fokuseringen av subjektet utan gör den i själva verket något starkare genom att ge emfas åt subjektet.

7.5. Neutrala OSV-belägg

En del av de åtta författarna använder sig av OVS / OSV-satstyperna för det mesta bara vid anaforisk syftning med tematiskt objekt. Finskans *se* 'det' i dess böjningsformer tycks vara det mest frekventa syftningsordet. Denna orsak till topikaliseringsen av objekt är lätt att handskas med eftersom den är så genomskinlig och risken för misstolkning är liten. Objektet är tematiskt i anaforiska fall och oftast även neutralt. Detta exemplifieras med följande sats:

(51) a. – [...] Kysytkö sinä heiltä koskaan, mistä he haaveilevat?

Mies naurahtaa.

[...] Sen minä tiedän kysymättäkin: helposta rahasta. (La, s. 107 – 108)

b. – Det vet jag utan att fråga: snabba pengar. (OVS) (s. 97)

Här syftar pronomenet *se* på hela den föregående frågan. Även i översättningen har det anaforiska *det* bevarat sin satsinitiala placering. Översättningen överhuvudtaget är en bra motsvarighet till originalet eftersom den är precis lika neutral som källspråkets sats. Översättningen har naturligtvis formen OVS därför att originalets OSV inte kan tillämpas här så det har inträtt strukturbyte på satsnivå vid översättningen.

Ett annorlunda fall där det rör sig om tematiskt neutral anaforisk OSV är (52). *Niitä rahoja* syftar i följande exempel inte på en hel sats utan på ett enstaka ord:

- (52) a. [...] ja veisivät hänen kovalla työllä ansaitsemansa taalat ja niitä rahoja hänen olisi paha tässä maassa poliisien avulla ruveta peräämään. (Tu, s. 64)
- b. [...] och ta med alla hans surt förvärvade daler, och det var pengar som det vore svårt för honom att här i landet försöka få tillbaka med polisen. (s. 61)

Här är det åter fråga om varken objektets eller subjektets fokusering. Objektet är tematiskt och dessutom är dess aktiveringsgrad t.o.m. högre än i (51) eftersom referensen och syftningsordet står väldigt nära varandra. Översättaren har bestämt sig för att betona motsvarigheten till originalets objekt mera än författaren av originalet. Översättaren har använt utbrytning som framhäver det första nominala ledet, i (52b) ordet *pengar*. Det vore i alla fall svårt att omformulera satsen på något annat sätt men följande är dock ett beaktansvärt alternativ:

- c. [...] och det vore svårt för honom att här i landet försöka få tillbaka pengarna med polisen.

Strukturen ovan har ett bisatsformat subjekt. Denna att-sats i sin tur har objektet *pengarna* som inte blir så starkt fokuserat på grund av sin placering.

Det förekommer också tematiska objekt i form av vanligt substantiv i början av satsen. Exempel:

- (53) a. Sen jälkeen se oli avannut puhelinluettelon karttasivut, valinnut sellaisen lehden missä oli näkynyt paljon merta, ja kirjoittanut siihen: TÄÄLTÄ

MINUT LÖYTÄÄ. Luettelon se oli jättänyt avoimena sänkynsä päälle.

(Jo, s. 326)

b. Han hade lämnat katalogen uppslagen ovanpå sängen. (SVO) (s. 325)

I den finska satsen står det tematiska objektet *luettelon* ganska nära det ord som det syftar på (*puhelinluettelon*) vilket leder till hög aktiveringsgrad men inte till så hög som i (52a) I den svenska översättningen befinner sig objektet *katalogen* lite längre borta i satsen, alltså i dess normala placering efter subjekt och verb. Detta bevisar att översättaren inte har märkt någon medvetet avsedd fokusering i originalet eftersom översättningens ordningsföljd återspeglar grammatikstrukturens princip ”subjekt-NP:et först” och såsom vanligt är subjektet även i (53) tematiskt. Men å andra sidan är originalets ”objektet i början”-struktur möjlig också i översättningen, för både subjekt- och objekt-NP:na är tematiska och på det sättet neutrala i början av satsen:

c. Katalogen hade han lämnat uppslagen ovanpå sängen. (OVS)

På det här sättet blir aktiveringsgraden högre än i den egentliga översättningen vilket motsvarar originalets struktur något bättre.

Enligt källlitteraturen fick vi inte det intrycket att tematiskt neutral OSV kan orsakas av något annat skäl än tematiskhet eller anaforiskt syftning men i materialet uppstod det en orsak till som vi tänkte tillhöra endast neutrala OVS-belägg. Det är fråga om satstypsberoende OSV:

(54) a. Niitä [lapset] se [ruumiiden näyttäminen televisiossa] naurattaa niin että ne ei saa kohta unta. (Ha, s. 20)

b. Det roar dom så dom inte kan sova. (s. 20)

Ordningföljden i (54) beror antagligen på den långa bestämningen *niin että ne ei saa kohta unta* som tillhör det finita verbet *naurattaa*. Dessa två har författaren kanske velat placera bredvid varandra såsom man i allmänhet brukar göra då det gäller bestämning och dess huvudord. Dessutom finns det två både tematiska och lätta NP i början av satsen så originalets struktur är informationsstruktursenlig. Översättningen fyller sin uppgift för den

representerar en av de vanligaste motsvarigheterna till finskans upplevarekonstruktion, SVO.

7.6. Gränsfallen i OSV

Hittar man inte orsaken till topikaliseringsen av objekt i OSV-fallen kan man inte vara helt säker på om objektet är fokuserat eller inte. Man kan inte ens med säkerhet finna emfas bakom topikaliseringsen fastän gränsen mellan emfatiska och gränsfall är något ostadig. I fall det varken handlar om obestridlig neutralitet eller tydlig fokusering (se närmare 7.7.) blir man ofta tvungen att placera sådana exempel in i kategorin emellan neutrala och fokuserade belägg.

Belägget nedan tillhör utan tvekan gränsfallen i OSV, åtminstone ur den synvinkel som avhandlingen har angående fokus. Det är svårt att motivera varför objektet har topikaliserats, och belägget är överhuvudtaget konstigt. Jfr:

- (55) a. Sikarista karisi tuhkaa pöydälle ja vapaan kätensä hän lennätti puhelimeen kytketyn pienen nauhurin katkaisijalle. (Jo, s. 307)
- b. Det föll aska från cigaretten ner på skrivbordet och Lampinen sträckte sin lediga hand mot knappen på bandspelaren som var kopplad till telefon. (SVO) (s. 306)

Läser man bara den finska OSV-satsen får man möjligen en liten känsla av kontrast, men det finns ingenting som tyder på kontrasteringen av objektet mot något annat. Det berättas inte direkt om någon icke-ledig hand och även om den icke-lediga handen antagligen är den som håller cigaretten, kontrasteras händerna inte mot varandra. Det vore också märkligt att inbilla sig någon emfas i detta fall eftersom meningen inte verkar känsloladdad. Å andra sidan kan belägget inte betraktas som helt neutralt, för ordningsföljden beror vare sig på tematiskt objekt eller på själva satstypen. SVO i motsvarigheten representerar basordföljden med inga speciella fokuseringar. Översättningen är då mer neutral än originalet så inte översättaren heller har fått känslan av emfas eller kontrast. Fastän det rör sig om ett gränsfall kunde översättaren ha bevarat objektet i satsens spets. Satsen skulle i så fall ha blivit OVS:

c. [...] och sin lediga hand sträckte Lampinen mot knappen [...].

Originalets ordföljd OSV är helt utesluten i den svenska motsvarigheten så det gäller obligatoriskt strukturbyte på satsnivå.

Följande är ett ytterligare exempel på de OSV-satser som inte är tydligt fokuserade men inte helt neutrala heller:

(56) a. Muuta ne ei tee ku lätkii pingistä jossain kellarissa [...] (Hä, s. 36)

b. De gör just inget annat än lirar pingis i sin källare [...] (SVO) (s. 30)

Objektet i (56a) är något speciellt för det är pronominent (muu) och närmare sagt rör det sig om ett uttryck *muuta kuin*. *Muuta* och *kuin* står separata så det gäller klyvning. Motsvarande strukturer är ytterst sällsynta i materialet. Vi placerar detta belägg emellan fokuserade och neutrala fall för strukturen är svår att analysera med hjälp av faktorerna tema, rema och fokus. Belägget kan å ena sidan inte betraktas som obestridligt neutralt vilket beror på att ordföljden inte orsakas av satstyp eller liknande. Det finns å andra sidan inga klara markörer för fokusering av något led. Motsvarigheten är enligt vår åsikt mer neutral än originalet och dessutom har översättaren placerat orden *inget annat* och *än* i rad vilket är det allmänna sättet angående liknande strukturer.

7.7. Fokuserade OSV-belägg

Såsom redan konstaterats, finns det en hel del orsaker till icke-neutrala OSV i finskan (Carlson 1983; Enkvist 1975; Vilkuna 1989). Orsakerna kan inte entydigt ordnas enligt graden av fokusering utan graden kan oberoende av orsaken variera kraftigt från fall till fall. Man kan ändå ordna orsakerna vad deras inbördes frekvens beträffar: i materialet förekommer några av dessa orsaker mycket ofta men några andra inte alls eller bara en enda gång. Summering och konklusion är sådana som inte alls förekommer enligt vår tolkning.

Det överlägset mest frekventa skälet till icke-neutral OSV-ordföljd i materialet är kontrast. Följande är ett klart exempel på kontrast:

- (57) a. Se [pelko] ei ollut enää yhtä järjetöntä; hän ei ollut joutunut jättämään iltatoimiaankaan enää kertaakaan kesken, eikä hän seurannut hissinkulkuakaan yhtä tiiviisti. Mutta viinistä ja diapameista hän ei ollut päässyt vielä eroon [...] (Jo, s. 283)
- b. Men vinet och Diapamtabletterna hade hon inte kunnat släppa ännu. (OVS) (s. 282)

I (57a) och i översättningen kontrasteras vinet och Diapamtabletterna mot de andra hjälpmedel som kvinnan i fråga måste ta till för att kunna kontrollera sin rädsla för en oväntad smygare. Kontrasten avslöjs främst av kontexten men även eftersom originalet innehåller några antydande partiklar, här *-kin* och *-kaan* och eftersom den kontrasterande OSV börjar med en distinktiv konjunktion, nämligen *mutta* som också översättaren har bevarat på svenska. Man kan ändå inte basera tolkningen på dessa partiklar eftersom de används så pass varierande beroende av kontexten. Här stöder de emellertid antagandet om fokuseringen av objektet. Utöver dessa bör man lägga märke till negationen som ofta är kontrasterande (jfr. Karttunen – Kay 1985, 286 – 287; Hakulinen – Karlsson 1988, 268). Översättningen har ordningsföljden OVS vilket motsvarar originalet mycket bra. Kontrasteringen av objekt känns lika stark i översättningen som i originalet.

Kontrasten behöver inte vara så genomskinlig som ovan i (57). Ibland måste man läsa texten noggrant för att få reda på om det faktiskt rör sig om kontrast. Kontexten spelar en stor roll speciellt vid tolkningen av följande belägg:

- (58) a. Jos mä oisin työtön niin mä menisin satamaan kattoon miten lokit syöksyy vauhdista veteen. [...] Itsaria mä en tekis koskaan. (Hä, s. 45)
- b. Jag skulle inte begå själv mord. (SVO) (s. 39)

Att begå självmord och att göra någonting annat kontrasteras mot varandra. Detta annat man kan göra är så pass allmänt jämfört med att begå ett självmord vilket är ytterst konkret så förbindelsen mellan dessa två är inte så genomskinlig. [...] mellan satserna i (58) står för två satser så avståndet mellan det topikaliserade objektet och det som det kontrasteras med är tämligen långt och dessutom hör de till olika avsnitt så att OSV-satsen börjar ett helt nytt avsnitt. Detta försvårar tolkningen av belägget ännu mera. Man kan ändå vara säker på fokusering i form av kontrast i (58). Översättningen känns något

mer neutral än originalet för den har ledföljden SVO. Det vore i alla fall svårt att försöka börja motsvarigheten med objektet *självmod* eftersom det hör fast ihop med verbet *begå*.

Det kontrasterade ledet är inte alltid objekt även om det står i satsens spets. Objektet kan emellertid vara fokuserat för det kan finnas två eller t.o.m flera fokuseringar i en sats (Vilkuna 1989, 187). I exemplet nedan ligger kontrasten på adverbial:

- (59) a. Se ei sekaannu mun menoihin enkä mä sen. [...] Rahaa mä kysyn
mutsilta. Vaikka Pekka kyllä vois säikäyksissään nakata huntilla
jos sitä kattos sillä silmällä. (Hä, s. 57 – 58)
- b. När jag ber om pengar går jag till morsan. (s. 48)

Om objektet är fokuserat eller inte är inte klart här och det som vållar problem är finskans *menot*. Ordet kan användas i två betydelser och (59) är just ett fall där man inte med säkerhet kan bestämma den avsedda betydelsen. *Menot* kan antingen innebära *kulut*, 'kostnader' eller *tekemiset*, 'det man har att göra'. Vi antar att det gäller den senare betydelsen i belägget för en vuxen mans (Pekka) penningaffärer angår inte en tonårig pojke (berättaren i romanen). Denna tolkning bevisas också av översättningen där *menot* blivit översatt 'saker' och om pengar står det ingenting. Om vi tolkar satsen (59) rätt är objektet rematiskt och på det viset emfatiskt framhävt. Den starkaste fokuseringen ligger ändå på adverbialet *mutsilta* som kontrasteras mot Pekka i det att pojken ber morsan, inte Pekka, om pengar. De kontrasterade leden står nära varandra vilket är ett kännetecken på kontrast. I översättningen har originalet omskrivits så att finskans huvudsats har blivit bi- och huvudsats på svenska. Prepositionsobjektet befinner sig i bisatsen med ordningsföljden SVO så det har rematisk placering. Såsom i det finska originalet står adverbialet i slutet också i översättningen vilket känns helt tillfredsställande.

Fokuserade OSV kan för det andra uppstå när man kompletterar en lista. Satsen framför OSV-satsen har ofta basordföljden liksom i (60):

- (60) a. Ja minä pyydän Reinolta rahaa ja ostan itselleni uudet vaatteet. Ja ruusuja
minä ostan, ja suklaata. (Jo, s. 275 – 276)
- b. [...] och så köper jag nya kläder åt mig. Och rosor ska jag köpa, och
choklad. (OVS) (s. 275)

Översättningen motsvarar originalet så bra som möjligt vad satsstrukturerna beträffar så vi behandlar dem samtidigt. För det första får man ett starkt intryck av spontanitet när man läser detta textavsnitt. Det som leder till intrycket är att det finns tre förekomster av *ja* 'och' i de sammanhörande satserna; av dessa tre befinner sig två i själva OSV-belägget. Utöver detta beror känslan av spontanitet på att det inte finns ett utan två tillägg till den första satsen i exemplet där det talas om att köpa någonting. Det första tillägget *ja ruusuja* 'och rosor' har objektets funktion i finskans OSV- och svenskans OVS-sats samt står precis efter listans början *uudet vaatteet* 'nya kläder'. Det andra tillägget *ja suklaata* 'och choklad' kan även tänkas börja en fullständig sats på samma sätt som det första tillägget men här är det fråga om ellips (se Hakulinen – Karlsson 1988, 91, 312 – 313) och tillägget har blivit något slags "svans". Vad denna bristfälliga sats saknar är både verb och subjekt så den inte kan tas med som självständigt belägg i analysen. I den fullständiga finska OSV-satsen och i motsvarigheten handlar det om objektets fokusering.

För det tredje kan objektet vara fokuserat i OSV på grund av det s.k. plötsliga minnet (Vilkuna 1989, 106) vilket innebär att talaren plötsligt kommer ihåg någonting som hänger ihop med samtalsämnet. Det förekommer endast ett belägg av denna typ i materialet:

(61) a. Herra Seebaot tarttuu hänen käteensä, nostaa hihan ylös, seuraa etusormellaan arven kulkua.

- Ikkunalasista?

- Ei. Minkki puri.

Mies purskahtaa nauramaan.

- Aivan totta. Ne minkit minä kokonaan unohdin. (La, s. 64)

b. – Javisst, så var det ju. Minkarna hade jag alldeles glömt. (OVS) (s. 59)

Det bör konstateras här att detta plötsliga minne lyfter minkarna till ett nytt tema i diskussionen. (61) är ett typexempel på denna orsak till topikaliseringsen av objekt eftersom talaren börjar den objektsfokuserande repliken med *aivan totta* vilket är typiskt här. Andra motsvarande markörer är enligt Vilkuna (1989, 106) exempelvis *ai niin* o.s.v. I jämförelse med (60) förekommer också (61) antagligen oftast i talat språk och gäller det skrivet språk i repliker. Fastän (61) är ett typiskt exempel på fokustopikalisering har det

ett speciellt drag: objektet är tematiskt men samtidigt fokuserat på grund av orsaken till dess topikalisering. Översättningen har ordningsföljden OVS vilket lämpar sig bra här. Dessutom finns motsvarigheten till finskans *aivan totta* med i form av *javisst, så var det ju* så att detta plötsliga minne kommer tydligt fram i det svenska textavsnittet.

Det topikaliserade objektet befinner sig ibland i början av en fråga och då fogas frågepartikeln *-kO* till objektet i finskan. Typen är sällsynt åtminstone i vårt material för vi hittade endast två belägg av denna typ varav det ena valdes som exempel:

(62) a. Harjunpää naputti häntä [kollega Kauranen] kevyesti olkapäälle; hänellä oli merkillinen tunne kuin hän olisi ollut havahtumassa jotenkin tai kuin hänen olisi pitänyt ymmärtää jotain tärkeää. [...]

- Ja Viisi-kasi-kasi, Hela kutsui heitä vielä. – Onko teillä siellä mukana Harjunpää?

- On. Istuu takapenkillä ja kuulee kyllä.

- No Harjunpää, jos soittelet kotiin heti kun tulee tilaisuus.

Harjunpään tuli äkkiä tukala olo – sitäkö hän olikin aavistellut?

[...] Jos minä ymmärsin oikein niin isoisä on lähtenyt siellä vähän omille teilleen. (Jo, s. 316 – 319)

b. Harjunpää fick svårt att andas – var det detta som han hade haft onda aningar om? (s. 318)

Att det handlar om frågefokusering är tydligt angående exemplet ovan. Antydning om vad *sitä* i (62) syftar på är ändå väl liten och läsaren måste fortsätta vidare för att få veta vad Harjunpää egentligen hade haft onda aningar om. Högerkontexten är mer informativ än vänsterkontexten vilket inte är karaktäristiskt för anaforisk syftning (jfr. Enkvist 1975, 33). Det är därför objektet inte entydigt kan sägas vara tematiskt fastän det av något skäl har formen av anaforiskt pronomen. Översättningen stöder antagandet om fokuseringen av objektet i frågesatsen på grund av sin form. Översättaren har ersatt originalet med emfatisk utbrytning som betonar ju det första nominala ledet, här ordet *detta* som är motsvarigheten till originalets objekt *sitäkö*. Utbrytning är på sin plats här och den ger samma intryck av fokusering som originalet.

Det finns inga sådana emfatiska försäkranden i materialet som fyller alla de krav Carlson (1983, 210 – 211) nämner men vi hittade dock ett belägg som för det mesta liknar denna typ:

- (63) a. [...], Juhani Johansson ajattelee, ettei maailmassa saisi ollenkaan olla sellaisia ihmisiä kuin tuo lihava pahanhajuinen yövartija. Mitä se heistä oikein haluaa? Jotain sen on pakko haluta. (La, s. 135)
- b. Vad är han ute efter? Någoting måste det ju vara. (predikativ + V + S) (s. 120)

Att svaret på frågan är uppenbart eller upprepas är kännetecknande för emfatiska försäkranden. Juhani försöker få sig själv övertygad om att nattvakten inte är ärlig utan har några baktankar. Nattvakten har varit onormalt snäll mot pojkarna i pojkhemmet vilket har fått Juhani ängslig. Utifrån översättningen känns det oväntat att det fokuserade objektet i originalet saknar *-hAn* som skulle motsvara *ju* i översättningen. *Jotainhan* skulle låta naturligare än *jotain* i (63a) för då skulle det fokuserade objektet skilja sig bättre från de övriga konstituenterna i satsen. Översättningen har ju motsvarigheten till finskans *jotain* 'någoting' i början men medan det i originalet har objektets roll är det inte objekt i översättningen. *Någoting* har i alla fall lika stark fokusering i den svenska satsen som *jotain* i originalet fastän dessa har olika satsledsfunktioner.

Att börja satsen med objektet kan enbart bero på emfas fastän emfas tenderar hänga ihop med andra orsaker till fokustopikalisering. Exempel (63) anses presentera emfatisk topikalisering därför att objektets satsinitiala placering känns något överraskande och samtidigt känsloladdad. Det måste då finnas någon förklaring till valet av denna ordningsföljd. Jfr:

- (64) a. Sen [novellin kertoja] kasvoilla vilahti auringonsäde, ja kuikka kirkaisi kahdesti. Loputon tie ja heräävä maisema. Sen päivän se aikoi vielä jaksaa. (Li, s. 116)
- b. Den här dagen tänkte han ännu orka. (OVS) (s. 125)

Läser man bara OSV-satsen i (64) får man det intrycket att det berättats om den ifrågavarande dagen någonstans tidigare i texten, m.a.o. att objektet vore tematiskt. Så är

det ändå inte och inte heller någon annan orsak än emfas står bakom topikaliseringsen. Satsen i fråga är absolut den sista i novellen vilket kan tas som antydning om satsens stilistiska tyngd. Ordvalet återspeglar berättarens känslor; att någon medvetet måste satsa på att orka [leva?] vidare är ett starkt känslouttryck. Kanske på grund av detta har också översättaren bevarat objektet i början vilket lett till OVS i den svenska motsvarigheten som väcker samma associationer som originalet.

Att emfas enligt vår åsikt inte hänger ihop bara med ordföljden utan också minst lika mycket med ordvalet framgår tydligt av följande satser:

(65) a. Mutta Kaija ei vetelisi verhoja eteen, merkiksi, verhoja hän vihasi. (Ha, s. 81)

b. Men Kaja skulle aldrig dra ner några ridåer, till någon signal, hon avskydde ridåer. (SVO) (s. 80)

Om man använder verbet *vihata* 'avsky' uttrycker man sina djupaste känslor och då får utsagan en emfatisk karaktär. Det är onödigt att försöka bestämma om det är objektet eller verbet som fokuseras både i originalet och i översättningen eftersom bindningen mellan verb och objekt alltid är stark. Tolkningen av var fokuseringen ligger försvåras här även av det faktumet att å ena sidan är verbet i sig väldigt emfatiskt och att å andra sidan får föremålet för hatet emfatisk betoning. Översättaren har inte placerat objektet till satsens spets utan han har tagit till SVO, vilket är ganska tillfredsställande. Översättningen skulle inte desto mindre motsvara den emfatiska betoningen i originalet bättre i fall objektet vore satsinitialt:

c. [...] ridåer avskydde hon. (OVS).

På grund av pronomenets nominativform skulle det inte bli några oklarheter angående satsledsrollerna.

Följande exempel på emfas tas med tack vare kasusformen hos finskans objekt. De acceptabla beläggen med objekt i illativ är få i materialet. De flesta satsinitiala ord i illativ angav riktning och kunde inte tas med för de var inte objekt utan adverbial. Objektet i (66a) räknas emellertid som objekt i denna avhandling på grund av att det anger föremål:

- (66) a. Jokaisen tapaamansa ihmisen kanssa hän osaa olla varuillaan, ilmaiseksi ojentettuihin herkkuihin hän ei luota. (La, s. 58)
- b. Han kan konsten att vara på sin vakt mot alla han möter, han litar aldrig på en utsträckt hand. (SVO) (s. 53)

Verbet är åter starkt men inte lika starkt som i det föregående exemplet. Det blir således entydigare att tolka det topikaliserade objektet som emfatiskt fokuserat. Objektet i det ifrågavarande belägget är iögonenfallande tungt jämfört med resten av satsen, vilket kanske förstärker antagandet om fokuseringen av det satsinitiala objektet. Det är sällan man topikaliserar ett rematiskt och långt led utan någon orsak. Eftersom finskans illativobjekt inte kan uttryckas med kasusmarkering i svenskan, har det enligt Ingo (1991, 169) inträtt obligatoriskt nivåbyte. Detta innebär att finskans kasusmarkering motsvaras av lexikala medel i svenskan. Det gäller närmare sagt prepositionsobjekt i motsvarigheten. Enligt vår tolkning skulle översättningen motsvara informationsstrukturen i originalet bättre om den hade objektet i början. SVO känns för intetsägande i detta sammanhang. Vi föreslår en annan formulering, där emfas tydligare kommer fram:

- c. [...], en utsträckt hand litar han aldrig på. (OVS)

Innan vi började analysera beläggen i materialet anade vi inte hur svårt det skulle vara att skilja korrigerig av felaktig information från kontrast. Den mera frekventa av dessa är utan tvivel kontrast men vi hittade emellertid ett belägg som tillhör kategorin korrigerig. Denna typ tycks förekomma främst i talat språk så det är inte något under att den är sällsynt i materialet som består av skrivet språk. Exempel:

- (67) a. Jotkut pitävät sveitsiläisiä hiukan yksinkertaisina alppiroduun edustajina, mutta sanotaan mitä sanotaan, perunoista he ymmärtävät. (Pa, s. 233)
- b. Det finns de som anser schweizarna vara aningen enkelspåriga företrädare för den alpina rasen, men vad man än må säga, potatis begriper de sig på. (OVS) (s. 216)

Den dels felaktiga informationen i exemplet ovan är enkelspårigheten hos schweizarna. Detta påstående kommer fram egentligen två gånger, först i yttrandet *jotkut pitävät*

sveitsiläisiä yksinkertaisina och sedan i form av *sanotaan mitä sanotaan*. Påståendet om schweizarnas dumhet uttrycks två gånger även i översättningen. Berättaren påminner om att schweizarna inte är dumma i allt utan att det är potatis de begriper sig på. Eftersom berättaren vill betona schweizarnas kunskaper om potatisärenden, lyfter han *potatis*, det schweizarna vet om, till satsens början. Så är det både i originalet och i översättningen. Det topikaliserade objektet i originalet står i elativ *-stA*, vilket lett till prepositionsobjekt i den svenska motsvarigheten där prepositionen *på* lämnats sist i satsen. Översättningen har åter medfört obligatoriskt nivåbyte (jfr. exempel 66). Objektets kasusändelse *-stA* i finskan har alltså ersatts med prepositionen *på* + objekt i svenskan.

Till sist tas upp ett fall där fokus kan ligga nästan på vilket led som helst. Varför objektet har topikaliserats är ingalunda lätt att motivera. Emfas är en av de möjliga förklaringarna till topikaliseringen men å andra sidan kan något annat led i sats slutet få emfas. Exempel:

- (68) a. Me muut pärskittiin meneen ja Taala kyttäs vaan orpona rannalla ja heitteli veteen kiviä ja muita kovia esineitä. Rahaa se sai harvoin. Joskus se tienas pari markkaa ku oli kupannu ukkinsa kans puolukassa monta tuntia. (Hä, s. 71)
- b. Pengar fick han sällan. (s. 59)

Det är subjektet som minst sannolikt är fokuserat i (68a) eftersom det står någonstans i satsens mitt. Inte kontexten heller ger en vink om emfatisk laddning av subjektet. Adverbialiet i slutet kan väl jämföras med negation för utan det vore satsens betydelse den att Taala får pengar och inte ens så sällan och det är därför adverbialiet kan antas vara fokuserat. Ett annat alternativ är att verbet betonas mest i satsen. I satsen efter OSV-belägget berättas det hur Taala kan tjäna pengar: han får inte pengar utan han måste först jobba hårt. Den svenska motsvarigheten OVS passar bra hit för den ändrar inte på den betydelse som originalet har. Det har åter skett ett obligatoriskt strukturbyte på satsnivå vid översättningen.

8. KVANTITATIV ANALYS

Alla resultat kan inte ges som exakta siffror på grund av forskningsområdets karaktär. För det första används begreppen varierande och i olika betydelser och synpunkten i denna avhandling är bara en av många. För det andra är gränserna för de olika faktorerna flytande och det är således omöjligt att hålla dem isär. Detta gäller exempelvis orsakerna till OVS- och OSV-ordföljd. Vi har märkt att ett OVS-belägg kan tillhöra upplevarekonstruktionerna som i sig är tematiskt neutrala. Det är emellertid kontexten som i sista hand avslöjar om belägget är neutralt eller om ett visst led blir fokuserat. Fallet blir ännu mer komplicerat om man ytterligare tar hänsyn till om objektet i satsens spets är ett anaforiskt syftningsord. I detta fall är det då två faktorer (anaforisk syftning och satsstyp) som ofta leder till tematiskt neutrala satser med satsinitialt objekt. Belägget måste ändå anses vara fokuserat i fall det finns kontrasterande led el. dyl. i kontexten.

Trots allt det ovannämnda har vi bestämt oss att räkna hurdana slags fall som är de mest frekventa i materialet. Alla de tal som ges i det följande kan vara något inexakta och dessutom är materialet så litet att resultaten bara är riktgivande. Intresset ligger såväl på originalen som på de svenska motsvarigheterna till dem. Antagandet är ju att visst slags struktur i finskan oftast framkallar visst slags översättning. Detta har diskuterats på många ställen i det föregående. Först ges en tabell som visar finskans OVS- och OSV-ordföljders inbördes frekvenser och deras motsvarigheter i största allmänhet.

Tabell 1 Ordföljderna i originalen och i motsvarigheterna

	OVS / f	OVS / %	OSV / f	OSV / %
O i början	7	7 %	58	51 %
Icke-o i bör.	88	88 %	46	40 %
Utbrytning	5	5 %	10	9 %
Totalt	100	100 %	114	100 %

Det bör konstateras att finskans OSV i materialet är mer frekvent än OVS. Det finns sammanlagt 114 OSV-belägg gentemot 100 OVS-belägg (se tabell 1). Skillnaden är inte avgörande stor, för andelen OSV av alla belägg i procent räknat är 53 % och andelen OVS blir således 47 %. Av de 100 finska OVS-beläggen har endast 7 översatts så att objektet

bevarat sin satsinitiala ställning. Med något annat satsled börjar 88 och resten, d.v.s. 5 stycken, är utbrytningar. Av de 88 motsvarigheterna som börjar med icke-objekt har de flesta subjekt i spetsen och av dessa är 20 passiva satser. Vad finskans OSV-satser angår, har så många som 58 översatts med satsinitialt objekt i motsvarigheten, i procent räknat 51 %. 46 av motsvarigheterna (40 %) börjar med något annat satsled än objekt och av dessa är tre passiva konstruktioner. 10 (9 %) är således utbrytningar. Orsaken till varför utbrytningarna räknats separat är att de inte entydigt kan analyseras och man kan således inte veta med vilket led de börjar. Motsvarighetens form beror kraftigt enbart på originalets satsledsföljd, vilket tydligt framgår av procenttalen ovan. Detta är inte överraskande eftersom det helt enkelt styrker vårt antagande om att det oftare är OSV som framhäver objektet och som då gärna översätts med objektet i satsens spets. Också de tematiskt neutrala, anaforiska OSV-satser översätts ofta med det anaforiska *det / detta* i början. OVS i sin tur kan orsakas av olika, både neutrala och fokuserande orsaker och således blir det mer spridning angående motsvarigheterna.

Tabell 2 Antalen neutrala, fokuserade och gränsfall i originalen

	OVS + OSV / f	OVS + OSV / %
Neutrala	88	41 %
Fokuserade	86	40 %
Gränsfall	40	19 %
Totalt	214	100 %

Eftersom frågan om fokuseringen utgör grunden för indelningen av beläggen har vi räknat antalet fokuserade och neutrala fall utifrån de finska beläggen. Procenttalen som ges här är åter något inexakta p.g.a. att några belägg kan tolkas på många olika sätt. Ungefär 19 % av beläggen blir utanför dessa två kategorierna och de tillhör således gruppen emellan. Antalen både fokuserade och neutrala fall är kring 40 %. Detta visas i tabell 2 ovan.

Tabell 3 Ordföljderna i finskans objekt- och subjektfokuserande satser

	O-fok. / f	O-fok. / %	S-fok. / f	S-fok. / %
OVS	4	7 %	24	100 %
OSV	55	93 %	0	0 %
Totalt	59	100 %	24	100 %

Det framgår av tabell 3 att av de fokuserade finska fallen är 59 (69 %) objektfokuserande och 24 (28 %) fokuserar subjekt. Resten (3 belägg = 3 %) fokuserar vilket led som helst, exempelvis adverbial, men denna grupp är så marginell att den inte behandlas närmare. Antagandet att finskans OSV framhäver objekt mer än OVS stämmer med verkligheten för av de objektfokuserande finska satserna har 55 (ca 93 %) formen OSV. Om objektfokuserande fall har ordningsföljden OVS beror det främst på negation. På motsvarande sätt stämmer antagandet om att finskans subjektfokuserande fall har ledföljden OVS för alla subjektfokuserande fall i materialet är OVS-satser.

Fr.o.m. här behandlas originalen och motsvarigheterna samtidigt, d.v.s. vi är intresserade av på vilket sätt olika slags finska satser har översatts till svenska. Det är närmast de mest frekventa motsvarigheterna som behandlas här. Objektfokuserande fall är den största gruppen inom de fokuserade fallen och det är oftast kontrast i materialet som leder till fokuseringen av objekt. Vi har den uppfattningen att om finskans objektfokuserande sats har översatts så att objektet bevarat sin satsinitiala ställning, fokuserar motsvarigheten objektet lika starkt som originalet. I dessa fall behöver det ord som börjar översättningen inte ha objektets satsledsfunktion utan det räcker om ordet semantiskt motsvarar originalets objekt. Exempelvis svenskans passiva satser börjar semantiskt med det ord som bär rollen föremål eller patient, men detta ord analyseras som subjekt på ytstrukturen. Det finns en konstruktion med agentiv bli-passiv bland motsvarigheterna. En del satser har omskrivits med SV + någonting så att detta S semantiskt motsvarar objektet i originalet. "O" i början i tabell 4 står för dessa. Motsvarigheten till originalets objekt blir fokuserat också i svenskans utbrytningskonstruktioner. Antalet de motsvarigheter som fokuserar objektet lika mycket som originalet är kring 76 %. De motsvarigheter som vi inte anser vara objektfokuserande har ofta ledföljden SVO. I följande tabell har emellertid

alla icke-objektfokuserande översättningar placerats i gruppen ”övriga”. Tabell 4 visar hur finskans objektfokuserande satser blivit översatta ur fokuseringens synpunkt.

Tabell 4 Motsvarigheterna till de objektfokuserande satserna

	O-fok. I finskan / f	O-fok I finskan / %
O i början	36	61 %
”O” i början	6	10 %
Utbrytning	3	5 %
Övriga	14	24 %
Totalt	59	100 %

I det följande ges en tabell som visar på vilket sätt finskans subjektfokuserande satser har översatts.

Tabell 5 Motsvarigheterna till de subjektfokuserande satserna

	S-fok. I finskan / f	S-fok. I finskan / %
Passiv	9	38 %
Övriga ag.	1	4 %
Utbrytning	2	8 %
OVS	1	4 %
Övriga	11	46 %
Totalt	24	100 %

Såsom det har framgått på många ställen, bildar de subjektfokuserande fallen inte en så klart avgränsad grupp som de objektfokuserande. Vi kom till det resultatet att av de 24 subjektfokuserande finska beläggen har hälften översatts på ett subjektfokuserande sätt. Agent- och utbrytningskonstruktionerna räknas här som subjektfokuserande i svenskan. Av dessa är agentkonstruktionen den överlägset mer frekventa och av de tio agentkonstruktionerna är nio passivkonstruktioner och en ett particip. Om svenskans OVS är subjektfokuserande eller inte kan man inte vara säker på för den är den enda möjliga ordföljden i de huvudsatser som har objekt i spetsen. Det är därför bara de två förstnämnda strukturerna kan med säkerhet betraktas som subjektfokuserande

motsvarigheter. Även i denna kategori har de övriga, icke-subjektfokuserande motvarigheterna ofta formen SVO.

De klart neutrala beläggen i finskan har översatts på många olika sätt beroende av vilken typ originalet representerar. Av de neutrala 88 originalen är 49 (56 %) OVS- och 39 (44 %) OSV-satser. Knappt hälften av de neutrala beläggen är upplevarekonstruktioner. Denna konstruktion framkallar oftast ett visst slags översättning. Det rör sig om uttrycksliknande konstruktioner som har formen *vara / bli + predikativ*. På dessa har getts många exempel i det tidigare. Finskans tematiskt neutrala anaforiska strukturer är även frekventa. Såsom konstaterats, har dessa typiskt formen OSV i finskan. Eftersom OSV inte är möjlig i svenska huvudsatser, har översättaren många gånger använt sig av en OVS-konstruktion som är lika neutral som det originala OSV. Obligatoriska strukturbyten på satsnivå är därmed flera. Bara några av motsvarigheterna (ca 8 %) är på något sätt fokuserande, och följande är ett exempel på detta:

(69) a. Sinä sanot vain yhden nimen – ja tilulei, viisikymmentä tonnia on sinun.

Sen pankki on luvannut. (Jo, s. 309)

b. Det är vad banken har utlovat. (s. 308)

Varför översättaren har valt utbrytningskonstruktionen som motsvarighet till ett tematiskt neutralt original är svårt att förklara. Översättningsmönstret känns oväntat här och det normala enligt materialet vore OVS:

c. Det har banken utlovat.

En del (7) neutrala belägg representerar lokativa transitiva satser. Den mest frekventa översättningsvarianten är konstruktioner med av-agent, för sammanlagt fem (ca 71 %) har översatts på det här sättet vilket är överensstämmande med det allmänna antagandet om hur dessa finska konstruktioner blir översatta (Vilkuna 1989, 178 – 179). Av dessa fem agentkonstruktioner är fyra agentiva s-passiver och en en participfras.

Eftersom finskans relativa OVS-satser är med i analysen, bör de kommenteras angående hur översättaren har löst översättningsproblemet. Det finns bara sex acceptabla (se

kriterierna i syfte, material och metod) relativa OVS-satser i materialet varav tre blivit översatta med agentiv konstruktion och resten på mycket varierande sätt.

Gränsfallen bildar en så heterogen grupp att de inte grundligt kan behandlas som en och samma grupp. Mekaniskt räknat är OVS den dominerade ordföljden inom gränsfallen för 58 % har denna ledföljd och 42 % då OSV. Detta beror kanske på att sammansatta verbformer och negation framkallar OVS och orsakar tolkningssvårigheter angående hur fokuserat respektive neutralt subjektet är i fall det hamnar mellan verben. I dessa fall har vi oftast tolkat belägget vara emellan fokuserade och neutrala fall. Det mest frekventa översättningsmönstret (ca 60 %) utgörs av SV + O / predikativ; även satser med inversion (VS-) är med i denna översättningstyp. Den näst största motsvarighetstypen till finskans gränsfall är OVS (30%). Resten har ofta översatts med agentiv s-passiv. Eftersom det rör sig om gränsfall kan vi inte ta ställning till hur bra översättningen motsvarar informationsstrukturen i originalet.

Det är inte motiverat att ge allmänna översättningsmotsvarigheter till de övriga finska konstruktionerna för de är så marginala och kan dessutom felaktigt uppfattas som några andra, allmännare orsaker. Exempelvis korrigerig av felaktig information kan uppfattas som kontrast, men å andra sidan har även korrigerig kontrasterande karaktär så misstolkningen kanske inte är så farlig.

Vi kan tyvärr inte jämföra resultaten med resultaten som några andra forskare har givit i sina forskningar. Orsaken är för det första den att vi inte hittade kontrastiva forskningar i hur finskans OVS- och OSV-satser har blivit översatta till svenska med intresset på informationsstrukturen eller närmare sagt på fokusering. Frågan om objektets fundamentering / topikaliserig har dock forskats i angående båda språken men bara med intresset på det topikaliserade / fundamenterade objektet. Resten av satsen har inte tagits hänsyn till.

9. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Vårt forskningsobjekt var överraskande mångsidigt så vi blev tvungna att behandla det ur många olika synvinklar. Vi började med ordföljdsfrågor genom att jämföra de möjliga ordföljderna i finskan med de i svenskan. Fastän båda språken har basordföljden SVO, märkte vi att finskan tillåter mera variation i hur satserna kan konstrueras. Detta beror på finskans rika kasussystem; olika satsledsroller markeras med olika kasusformer. Satsleden är således inte så starkt bundna till vissa positioner i satsen. I svenskan är det däremot bara pronomen som får kasusmarkeringen men det finns andra sätt att skilja subjekt från objekt.

Eftersom topikaliserade objekt var utgångspunkten för forskningen, redde vi ut vilka slags objekt det förekommer i båda språken och vilka av dem som kan topikaliseras. Vi bestämde oss att utvidga den traditionella definitionen av finskans objekt för att möjligen få med svenskans prepositionsobjekt bland översättningsmotsvarigheterna. Det var åter svenskan som hade flera restriktioner på topikaliseringen av objekt.

Eftersom vi uteslöt de satser där objekt ovillkorligen alltid topikaliseras, tog vi reda på varför objektet topikaliseras i de övriga fallen. Ur litteraturen fick vi den uppfattningen att orsakerna till OVS för det mesta är olika än de till OSV. Orsakerna visade sig också dela upp sig i tematiskt neutrala och fokuserade. Vi anade på förhand att inte alla belägg i materialet skulle kunna placeras i dessa två kategorier och så var det verkligen. Resten av beläggen placerades i en tredje grupp på grund av bl.a. tolkningssvårigheter.

Också översättningsfrågor togs upp till behandling. Det kom fram att det inte är strukturer i sig som översättaren koncentrerar sig på utan han försöker finna ändamålsenliga motsvarigheter till betydelseerna i originalen. Varje språk har egenartade sätt att uttrycka vissa saker så motsvarigheten kan se helt annorlunda ut än originalet till sin struktur. Denna motsvarighet kan ändå vara den bästa möjliga om man jämför betydelsen i originalet med den i översättningen. Beroende av olikheterna mellan språken medför översättning olika slags förändringar. Av dessa var det närmast strukturbyte på satsnivå som var väsentlig i denna avhandling.

Såväl OVS- som OSV-beläggen grupperades i tre kategorier i analysen. Kategorierna angående båda ordföljderna var neutrala, fokuserade och gränsfall. De två förstnämnda hade behandlats redan i teoridelen, men eftersom vi inte kunde förutse hurdana gränsfallen skulle vara, togs de upp först i analysen. Som exempel på gränsfallen valdes belägg av många olika slag, för det kunde vara nästan vad som helst som ledde till tolkningssvårigheter angående fokusering respektive neutralitet. De neutrala och fokuserade fallen var också överraskande mångfaldiga så även de behandlades noggrannare ett åt gången. Bortsett från ett par undantag var det objekt eller subjekt som framhävdes i de fokuserade fallen. I en del fall kunde fokuseringen ligga nästan på vilket led som helst. Kontexten spelade en avgörande roll vid tolkningen av beläggen så beläggen som sådana var sällan tillräckligt informativa. Översättningsmotsvarigheterna kommenterades vid sidan av originalen. Det togs hänsyn till inte bara själva strukturen utan också hur bra översättningen motsvarade betydelsen i originalet. Om motsvarigheten inte väckte samma associationer som originalet angående fokusering gav vi egna översättningsförslag.

Trots att avhandlingen huvudsakligen var beskrivande, gavs resultat även i tal. Den kvantitativa delen var viktig för den gav en översikt över hurdana strukturer och översättningsmönster det förekom i materialet. Tabell 1 på sidan 57 visar finskans OVS- och OSV-satsernas inbördes frekvens samt hur många av dem som hade översatts med satsinitialt objekt, med något annat led i början eller med utbrytning. Det framgick att det svenska översättningsmönstret berodde mycket på den finska satsens ytstruktur vilket stödde antagandet om att finskans OVS inte går tillbaka på samma faktorer som OSV.

Det togs också reda på andelen fokuserade, neutrala och gränsfall av de finska beläggen oberoende av originalens ytstruktur och oberoende av hur de hade översatts. Med fokuserade fall menas här både objekt- och subjektfokusering. Både de neutrala och fokuserade fallen var lika frekventa medan antalet gränsfall inte var så stort.

Tabell 3 på sidan 59 visar hur stor del av de finska objektfokuserande beläggen hade strukturen OVS eller OSV och hur stor del av de finska subjektfokuserande formen OVS eller OSV. Också ytstrukturen i neutrala- och gränsfall räknades. Resultaten låg åter i linje med våra antaganden om att de objektfokuserande satserna i finskan oftast har formen OSV och de subjektfokuserande ytstrukturen OVS.

Översättningsmotsvarigheterna till objektfokuserande original finns i tabell 4 på sidan 60. Intresset låg på hur bra betydelsena i de svenska översättningarna motsvarade originalens fokuseringar. Som objektfokuserande motsvarigheter till objektfokuserande original räknades främst de fall där motsvarigheten till originalets objekt oberoende av dess satsledsfunktion var satsinitialt. Också objektfokuserande utbrytningar togs med. I tabell 5 visas översättningsmotsvarigheterna till subjektfokuserande original. Som subjektfokuserande översättningar betraktades konstruktioner där originalets subjekt ersatts med agent samt subjektfokuserande utbrytningar. Det kom fram att motsvarigheterna till fokuserande original för det mesta var fokuserande och detta gällde speciellt de fall där objektet framhävts.

Såsom resultaten visar, överensstämde hypoteserna som gavs i teoridelen tämligen väl med det verkliga materialet. Även i de flesta fall hade översättaren tolkat informationsstrukturen i originalet på samma sätt som vi. Detta framgick av att de flesta fokuserade original blivit översatta på ett fokuserande sätt och de flesta neutrala på ett neutralt sätt. Angående gränfallen var det mest frekventa översättningsmönstret SV + O / predikativ. Resultaten angående översättningarna var mycket tillfredsställande med beaktande av att översättaren bör ta hänsyn till en hel del andra faktorer än informationsstrukturen. Som sagt är de dynamiska motsvarigheterna vanligtvis de bästa (Ingo 1991, 241) och detta hade översättarna oftast nått.

På grund av att materialet bestod av skrivna texter var frågan om fokusering respektive neutralitet svår att utreda. Vi skulle emellertid inte ha kunnat forska i svenskans motsvarigheter till finskans OVS- och OSV-satser om vi hade tagit talat språk som utgångspunkt. Vi kunde ha granskat dessa två språk separat med talat språk som material, men i så fall skulle avhandlingen inte ha blivit kontrastiv. Det skulle vara fruktbart att i fortsättningen forska i fokusering med utgångspunkt i talat språk. En sådan studie skulle kanske ge en ännu mer sanningsenlig bild av det undersökta fenomenet.

LITTERATUR

Primära källor:

- Haavikko, P. (1992). Fleurin koulusyksy. Juva: Art House Osakeyhtiö.
- Haavikko, P. (1994). Fleurs hösttermin. Översättning: T. Warburton. Norge: Atlantis.
- Härkönen, A-L. (1984). Häräntappoase. Toinen painos. Keuruu: Otava.
- Härkönen, A-L. (1985). Tjurdödarvapnet. Till svenska av A. Jalava. Värnamo: Almqvist & Wicksell Förlag AB.
- Joensuu, M.Y. (1993). Harjunpää ja rakkauden nälkä. Keuruu: Otava.
- Joensuu, M.Y. (1995). Hunger efter kärlek. Översättning C. Frostell. Falun: Bonnier Alba.
- Lander, L. (1991). Tummiens perhosten koti. 2. painos. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.
- Lander, L. (1993). De mörka fjärlarnas hem. Översättning av C. Frostell. Falun: Albert Bonniers Förlag.
- Lehtinen, L. (1994). Keltainen noutaja. Juva: WSOY.
- Lehtinen, L. (1994). Nyfiken död. Översättning av T. Vuori. Trondhjem: Schildts.
- Liksom, R. (1986). Unohdettu vartti. Sulkava: Weilin + Göös.
- Liksom, R. (1998). Frusna ögonblick. Till svenska av S. Johansson. Sweden: Awe / Gebers.
- Paasilinna, A. (1990). Hurmaava joukkoitsemurha. Juva: WSOY.
- Paasilinna, A. (1998). Kollektivt självmord. Första upplagan, tredje tryckningen. Översättning C. Frostell. Finland: Brombergs.
- Tuuri, A. (1986). Ameriikan raitti. Kolmas painos. Keuruu: Otava.
- Tuuri, A. (1990). Amerikaresan. Översättning av T. Warburton. Malmö: Norstedts.

Sekundära källor:

- Andersson, E. (1977). Verbfrasens struktur i svenskan: en studie i aspekt, tempus, tidsadverbial och semantisk räckvidd. Meddelanden från Stiftelsen för Åbo Akademi forskningsinstitut nr 18. Åbo: Åbo Akademi.
- Andersson, E. (1993). Grammatik från grunden. En koncentrerad svensk satslära. Ord och Stil 24. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Carlson, L. (1983). Dialogue Games. An Approach to Discourse Analysis. The Netherlands: D. Reidel Publishing Company.
- Catford, J. C. (1974). A linguistic theory of Translation. An essay in applied Linguistics. 4th impression. Oxford: Oxford University Press.
- Enkvist, N. (1975). Tekstilingvistiikan peruskäsitteitä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Greenberg, J.H. (1966). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements I: Greenberg (red.), Universals of Language. Second edition. USA: The Massachusetts Institute of Technology.
- Hakulinen, A. – Karlsson, F. (1988). Nykysuomen lauseoppia. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hakulinen, A. – Karlsson, F. – Vilkuna, M. (1980). Suomen tekstilauseiden piirteitä: kontrastiivinen tutkimus. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja no. 6. Helsinki: Helsingin yliopiston monistuspalvelu.
- Heino, M. (1984). Fundament och dubblerade fundament i svenskan. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Jyväskylä universitet. Nr 4 / 1984. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Ingo, R. (1981). Kääntämisen teoriaa ja sen sovellusta. Turku: Stiftelsen för Åbo Akademi offset- och kopieringscentral.
- Ingo, R. (1991). Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap. Lund: Studentlitteratur.
- Jakonen, S. (1999). Objekt och adverbial som fundament i Artur Lundkvists prosaproduktion. Opublicerad pro gradu-avhandling vid Åbo universitet.
- Jørgensen, N. – Svensson, J. (1987). Nusvensk grammatik. Upplaga 1:2. Stockholm: Liber.

- Karttunen, L. – Kay, M. (1985). Parsing in a free word order language i: Dowty – Karttunen – Zwicky (red.), Natural language parsing. Psychological, computational, and theoretical perspectives. Studies in Natural Language Processing. USA: Cambridge University Press.
- Kieli ja sen kieliopit. (1994). Opetuksen suuntaviivoja. Helsinki: Opetusministeriö.
- Laitinen, L. (1992). Välttämättömyys ja persoona. Suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 569. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lambrecht, K. (1995). Information structure and sentence form. Topic, focus, and the mental representations of discourse referents. Cambridge studies in linguistics nr 71. Great Britain: Cambridge University Press.
- Lieko, A. – Chesterman, A. – Silfverberg, L. (1999). Finnish for translators. Helsinki: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Norstedts Svenska Ordbok 80 000 ord ovh fraser. (1996). Oslo: Norstedts Förlag Ab.
- Rahkonen, M. (2000). Topikalisering av icke-subjekt i svenska påståendesatser. En korpusstudie. Opublicerat manuskript.
- SAG = Teleman, U. – Hellberg, S. – Andersson, E. (1999). Svenska Akademiens grammatik 1 – 4. 1:a upplagan. Stockholm: Svenska Akademien.
- Sköld, T. (1970). The object in pre-predicative position in Swedish. Acta societatis linguisticae Upsaliensis. Nova series 2:3. Uppsala.
- Sorvali, I. – Lindberg E. (1987). Översättningsanalys. Kouvolan kääntäjälaitoksen julkaisuja N:o 2 Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sundman, M. (1980). Existentialkonstruktionen i svenskan. Meddelande från stiftelsen för Åbo Akademi forskningsinstitut. Åbo: Stiftelsen för Åbo Akademi offset-och kopieringscentral.
- Sundman, M. (1987). Subjektval och diates i svenskan. Akademisk avhandling. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Tarkka, P. (2000). Suomalaisia nykykirjailijoita. 6. uudistettu laitos. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Thorell, O. (1982). Svensk grammatik. Andra upplagan. Stockholm: Olof Thorell och Esselte Studium Ab.
- Vihonen, S. (1999). Suomen kielen lauserakenne luento ja harjoitukset. Opublicerad stencil.

- Vilkuna, M. (1989). Free word order in Finnish. Its syntax and discourse function. Academic dissertation. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 500. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilkuna, M. (1996). Suomen lauseopin perusteet. Helsinki: Oy Edita Ab.